

FORUM

FIKİR MEYDANIDIR

15 EYLÜL 1965

Sayı : 275

100 Kuruş

onbeş günlük tarafsız
siyaset
iktisat
fikir ve kültür dergisi

PAKİSTAN – HİNDİSTAN

SEÇİMLER
ADAYLAR
UYUŞMAZLIK
BAŞBAKAN
REFORMLAR

KARMA
EKONOMİ
MERKEZ
BANKASI
KAPİTALİZM

GERÇEK ZİHNİYETİNİ
GİZLEYEN BİR BAKAN

BASINIMIZDA ONBEŞ GÜN

SEÇİMLERDE SİYASİ AHLAK :

Bu sayımızda da yaklaşan seçimler konusunda geçen onbeş gün içerisinde basında çıkan yorumları aktaracağız.

BARIŞ dünyasında, seçimlerden sonra koalisjonsuz bir hükümetin kurulup kurulmayacağı üzerinde durularak, «Yeni bağlamakta olan seçim propaganda konuşmalarından anlıyoruz ki, Halk Partisi bir koalisyon zorunluluğunu kabul etmiş, Adalet Partisi ise tek başına iktidarı elde edeceği inancıyla koalisjonsuz hükümet kurma çabasına düşmüştür.» «Seçimler sonunda bu iki partiden biri, koalisyona da gidilse, iktidara gelmelidir. Tek çıkar yol budur.» denildikten sonra, «Şu halde, CHP. ile AP. nin iktidarda neler yapacağını gayet kesin ve açık şekilde millete bildirmeleri lazımdır. Halk Partisi, sorumlu kişilerinin ağzından yolunu ve yapacaklarını bildirmiştir.» «Değişen hiç bir yönü yoktur. Şimdi millet bunun karşısında AP. nin yolunu bildirmesini bekliyor. Onun 1950 - 1960 arasındaki mutsuz devreyi örnek olarak göstermiş ve bu devrede düşülmüş büyük hatalardan ibret almamış ve gidilecek gerçek yolu sezip görememiş olması, ona ümit bağlayanları büyük hayal kırıklığına uğratacağına şüphe yoktur.» denilmektedir.

2 Eylül tarihli KİM Dergisindeki ön seçimler ve adaylar konusu ile, 10 Ekim seçimlerinde seçmene düşen büyük sorumluluğu belirten yazısında Özcan Ergüder, «Türkiye'nin iki büyük meselesi var. Demokratik rejimi artık hiçbir sarsıntıdan rahatsız olmayacak ölçüde kökleştirmek ve ekonomik bağımsızlığı gerçekleştirmek. Bunlar, gerçekten ilerici ve işbilir kadroların dahi gayretini aşabilecek ölçüde çetin meseleler: Ve biz, şu 1965 yılında, bu meselelerle boğuşmaya hazırlanırken, mindere halâ Adalet Partisinin çıkması tehlikesiyle karşıya bulunuyoruz. Aklı başında olanlar, bu tehlikenin vahametini mübalâğa edemezler. Şu 1965 yılında, Türkiye'nin Kurtuluş Savaşı AP. nin kumandasına terk edilemez.» diyerek, «10 Ekimde verilecek oylar, hiç mübalâgasız, Türkiye'de açık rejimin devam edip edemeyeceği sorusunun cevabını teşkil edecektir.» diye yazmaktadır.

CUMHURİYET'teki başyazısında Nadir Nadi, Ürgüplünün 10 Ekimde güçlü bir meclis kurulacağına dair beyanına değinerek, «Şimdiye kadar yapılan seçimler sonunda halkın güvenini kazanmış güçlü bir yönetim kurma ortamları bulamadık denemez. Fakat baştakiler demokrasinin en büyük düşmanı olan demogojiye ve o yolla zümre egemenliğine saptıktan kendilerini alamadıkları için yarattığımız ortamı yine kendi elimizde bozduk.» demektedir ve «Yönümüz dün değil, yarındır. Türkiye'yi kurtaracak kadro Türkiye'nin dertlerine dünyanın çok tecrübe edilmiş, başarısızlığı meydana basmakalıp ve çıkarıcı projesi ile derman arıyan kadro olamaz. Türkiye'nin davalarını, Atatürk'ün çizdiği yoldan yürüterek halkçı, devletçi ve devrimci bir gözle ele almasını bilen genç, dinamik kadrolar çözebilecektir.» demektedir.

3 Eylül tarihli CUMHURİYET'te İhan Selçuk, «Batı demokrasisi bir denge rejimi sayılıyorsa ve her sınıftan gelme politikacılar bu dengeli parlâmentoda yaratabiliyorsa bizim bugün büyük bir dengesizlik içinde bulunduğumuz aşikârdır. Demokrasi-den yana olduklarını söyleyen ve halk idaresine içtenlikle tutkun olanlar, parti listelerini dikkatle gözden geçirmeli ve hangi listelerde işçi - esnaf - köylü daha çoksı o partiye oy vermeli. Bu ödevi yerine getirmek için sosyalist olmak gerekmez, kendi halkına saygı duymak yeterlidir.» diyor.

4 Eylül tarihli AKİS'te Metin Toker, partilerin durumlarıyla, AP. nin ekseriyetle seçimi kazanacağı söylentileri üzerinde durarak, «CHP. ye oy verilmez! Tamam. Hiç itirazım yok. Ama, bu AP. ye, hepimizi ahmak yerine koyan, hepimizin gözünü bağlamaya çalışan, bunu fütür duymadan yapan ve daha neler, neler yapabileceğini sanan AP. ye oy verilir, ben bunu anlamam. Hayır. Türk seçmeni bu seviyesizliğin seviyesinde olamaz. Hele listeler belli olduktan sonra bu seçimlerde AP. ye karşı bir baraj kurmak, memleketini kim seviyorsa ve kimin başında bir nebze akıl kalmışsa, eğer kendimizi deliler gibi bir maceraya atmak istemiyorsak, onun için bir millî görev haline gelmiştir.» demektedir.

5 Eylül tarihli CUMHURİYET'te Nadir Nadi, «... listelere söyle bir göz atarken yurt düzeyine ün salmış bir takım adlara rastlıyoruz ki, onların klavuzluğu ile siyasal partilerimiz yurt gerçekleri karşısında nasıl bir yol tutmak eğilimindedir, az çok anlamak mümkün oluyor. Yayınlanan listelerden anhyabıldığımız kadar biz bu eğilimlerin kabataslak üçe bölünebileceğini düşünüyoruz : 27 Mayıs öncesine özlem duyanlar, statükocular ve dönüşüm (reform) isteyenler.» diyerek, bunların nitelikleri üzerinde duruyor.

ULUS Gazetesinde Cihad Baban, Sosyal Demokrat Partinin seçimlerde Halk Partisini destekleme kararını ele alarak bu karar için ; «Büyük bir muhalefet cereyanı karşısında Atatürk'ün mânevî miras ve varlığını korumak için büyük çabalar gösteren Halk Partisi için bu karar çok kıymetli bir destek olmuş bizim mücadele azmimizi arttırmıştır. Herkesin oy uğrunda geriliğe, ahlâksızlığa, din sömürçülüğüne taviz verdiği bir zamanda er-

demliği takdir edenlerin çıkması bu gibilerin çok faziletli insanlar olduğuna delalet eder.» demektedir.

AKŞAM Gazetesinin «Yorum» sütununda, AP. nin TİP'i seçimlere sokmamak için gösterdiği çaba ele alınarak, «AP. tek başına iktidara gelmek iddiasındadır. TİP ise ilk defa milletvekilleri seçimlerine katılan ve şimdilik iktidar iddiası da olmayan bir partidir. Bu durumda AP. yi, sırf gerçekten kuruluşta ufak tefek aksaklıkları var diye TİP. i seçimlere sokmaktan alkoymak isteyen iyi niyet sahibi bir parti olarak görmeye imkân yoktur. Bu davranışlarıyla AP. eski Vatan cephelerinin hortlağı komünizmle mücadele dernekleriyle kıvramadığı vatandaşı sindirme işini bu kere hukuk yoluyla yapma sevdasında bir demokrasi düşmanı parti olarak ortaya çıkarmakta ısrar etmektedir.» denilmektedir.

6 Eylül tarihli MİLLİYET'te Abdî İpekçi, TİP. in seçimlere sokulmaması için Yüksek Seçim Kuruluna başvuran AP. nin bu davranışını ele alarak, «Hiç şüphesiz tepki gelecek, kıskırtma olacak diye zararlı ve kanun dışı olaylar karşısında sessiz kalmak, tavsiye edilecek bir tutum değildir. Ancak bugünkü haliyle TİP. bir kısım vatandaşların görüşünü temsil eden kanuni bir kuruluş hüviyetindedir. Bu hüviyetini kaybetmedikçe, onun seçimlere katılmasını, parlâmentoya girmesini önlemek için girilecek teşebbüsler haksız görülür ve haklı tepkileri davet eder.» diyerek AP. nin çabasının demokratik anlayışa aykırı olduğunu, tehlikeli gelişmeleri doğuracağını ifade etmektedir.

8 Eylül tarihli YARIN Dergisinin başyazısında, AP. nin TİP. in seçimlere girmek imtiyazının alınması için yaptığı müracaatın usulî ile bir müracaat olduğu, «TİP. in tanınmış komünist hükümlülerinin geniş surette sızıp kontrol ettiği, propagandasında komünist radyolarının ve yazarlarının temalarının işlendiği, Marksist sosyalizmin yani komünist ideolojinin aşıktan açığa benimsendiği bir teşekkül oluşudur.» kanaati ifade edilerek, «Bize kalırsa meseleyi kökünden ele almak lazımdır. Bu da TİP'in şekil ve usul bakımından değil, muhteva ve ideoloji bakımından Anayasamızın öngördüğü demokratik bir kuruluş olup olmadığının ortaya çıkarılması ile mümkündür.» denilmektedir.

9 Eylül tarihli AKİS'teki yazısında Metin Toker, «Memleketi idaresine terkeceğimize iktidarı seçmek üzere bir seçime giderken AP. li bir koalisyonun çeşitli frenlerle de olsa bir süre işbaşına gelmiş bulunması seçmen için fırsattır. Türk seçmeni etrafına bakarsa bir AP. iktidarı gerçekleştiği takdirde bugün to-murcukları görünen hangi huzursuzlukların memleketi bir anda saracağını kolaylıkla farkedecektir. AP. bu huzursuzlukları yenemeyecektir. Tam aksine ihtiyatsızlığı ve basiretsizliği ile bunların hiç yoksullarından bile birer koca mesele yapacaktır.» diyerek, herkesin vakit geçmeden etraflarına bakmalarını sağlık vermektedir.

11 Eylül tarihli CUMHURİYET'te Nadir Nadi, «Yirmi yıllık çok partili hayatımızın belki en güç anlarına yaklaşıyoruz. Tam bir ay sonra sandık başına gidecek seçmen vatandaşların sırtında büyük bir sorum yükü var. Ortaklaşa paylaştığımız bu yükün ağırlığını şimdiden iyi tartmalı ve sandık başında vicdanımızla başbaşa kaldığımız zaman görevimizi iyi başarmamız rahatlığımızı duyabiliyoruz. Yoksa, çözümü yıldan yıla güçleşen toplum davaları karşısında birbirimize çamur atarak vakit öldürmeye devam edersek bir gün büsbütün batağa saplanmamız ihtimali hiç şüphemiz olmasın kapkaranlık bir tehlike olarak önümüze dikilecektir.» diyerek, 20 yıldan beri kötüye gidişimiz nedenlerini, sürüp giden olumsuz tartışmaların doğuracağı zararları belirtmektedir.

12 Eylül tarihli CUMHURİYET'teki «Seçimlere Girenken» adlı yazısında Prof. Dr. İhan Arsel, şimdiki Kadir Meclise grimsiz olan kimselerin temsil ettiği sınıflar yani Meclisin terekktüp tarzı üzerinde durmakta, parlâmentoya reformcu - hamleci ve ilerici sınıfın mensuplarının girmelerini salık vermekte ve seçme - seçilme sisteminin aksaklıklarına temas ederek, «Batıda, seçmen olma şartı insan ve vatandaş olma şartına değil, fakat millet hâkimiyetini kullanacak organları tayin edebilme bakımından ehliyetle ve şuurla hareket edebilme şartına bağlanmıştır.» diyor. Ayrıca en çok sosyal sınıf mensubuna yer veren parti listelerinin kullanılmasını salık vererek ; «İmdi, iktisadî iktidarın kaderi siyasi iktidar sahiplerinin elinde bulunacağına göre, siyasi iktidarın oluşuna bütün ağırlığı ile katılan parlâmentonun terekktüp tarzının önemi üzerinde hassasiyetle durmak şarttır, ve seçimlerin yaklaştığı şu sıralarda seçmen sıfatıyla hepimizi düşen mesuliyetli vazifeler vardır.» diye yazmaktadır.

ULUS'ta Faik Suad, «Kırk üç yılda, şu CHP. nin memlekete kırk paralık hizmeti geçmedi» diyenlere cevap vererek iddia edilen sürede CHP. nin yaptıklarını sıralamakta ve «CHP. her alanda halkçısıdır lâfçı değil. CHP. halktan yanadır, becerikli araçlardan yana değil... tefecilerden yana değil... müteahhitlerden yana değil ve patronlardan yana değil...» demektedir.

PAKİSTAN - HİNDİSTAN SAVAŞI ve TÜRKİYE

FORUM

FİKİR MEVDANIDIR

ONBEŞ GÜNÜK TARAFSIZ SİYASİ İHTİSAP KÜLTÜR DERGİSİ

BU SAYIDA :

Basınıımızda Onbeş Gün

BAŞYAZI :

Pakistan - Hindistan Savaşı ve Türkiye

ONBEŞ GÜNÜN NOTLARI :

Seçimler ve Adaylar

Petrolün Millileştirilmesi

Bir İş Uyuşmazlığının Düşündürdükleri

Devletin Güvenlik Servisleri ve Başbakan ne yapar?

Karma Ekonomi Semineri Sona Erdi

İNCELEMELER :

Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu

Adnan GÜRİZ

Merkez Bankasının Bağımsızlığı

Sait DİLİK

Yalana ve Aldatmaya Dayanan Bir Bakan

Muammer AKSOY

KÜLTÜR VE SANAT :

Türkiye'de Kapitalizm

Mehmet SEYDA

Bibliyografya :

Der : S. N. ÖZERDİM

İkinci Dünya Savaşını müteakip Pakistan ve Hindistan bağımsızlıklarına kavuşur ve uzun sürmüş bir sömürge hayatı son bulurken, müstakbel ilişkilerinde bir çıban başı teşkil edecek olan Keşmir meselesi ve uyuşmazlığı da bütün komplikasyonları ile ortaya çıkıyordu. Keşmir, Pakistan ve Hindistan bağımsızlığından önce de Sömürgeci Devlet tarafından bağımsızlık mücadelesi yapan Hint ve Pakistan halklarına karşı kullanılmıştır. Keşmirin iki halk ve devlet arasında şimdi bir savaşa varmış bulunan bir uyuşmazlık konusu olarak bırakılması, genede eski sömürgecilik zihniyetinin bilinçle hazırlanmış bir mirası olarak kabul olunabilir.

Bilindiği üzere Keşmir, Hint ve Pakistan Devletleri doğarken Hindistan tarafından işgal edilmiştir. Keşmir halkının yüzde 80 ni Müslümandır ve Pakistan ile birleşmek istemektedir. Lâik bir devlet olan Hindistan bu müslüman halkın Hint halkları ile birlikte yaşamasına engel hiçbir durumun mevcut olmadığını, Pakistanın din unsurunu ve birliğini ileri sürerek Keşmir üzerinde hak iddia etmesine bir sebep bulunmadığını söylemektedir. Fakat her durumda halkların kendi mukadderatlarını kendilerinin tayin etmeleri ilkesini savunmuş olan Hindistan, Keşmir uyuşmazlığında Birleşmiş Milletlerin vermiş olduğu referandum kararını bir türlü kabule yanaşmamış ve bu milletlerarası kuruluşun prestijine ilk ağır darbeyi vuran devletlerden biri olmuştur. Keşmir uyuşmazlığında olduğu gibi başka milletlerarası uyuşmazlıklarda da Hindistanın, savunduğu ilkeler ve düşüncelerle fiilî davranışları arasında derin tezatlar mevcut olmuştur. Bunlardan en yakını ve bizi ilgilendireni, Kıbrıs uyuşmazlığında tesbit etmiş olduğu hareket hattıdır.

Biz, bu makalenin dar çerçevesi içinde Hindistanın Keşmir uyuşmazlığındaki haksız tutumu ve Pakistan ile arasındaki savaşta mütecaviz devlet olmak durumu üzerinde durmaksızın Pakistan - Hindistan savaşı karşısında Türkiyenin izlemekte olduğu politika hakkında kısaca düşünceleri-

mizi belirtmek istiyoruz. Fakat herşeyden önce bir gerçeğe işaret etmekte fayda vardır. Hükümetlerin politikalarının ötesinde ve üstünde, Türk halkı kardeş Pakistan halkının haklı dâvasını en samimî bir şekilde desteklemekte ve maruz kaldığı ızdırabı paylaşmaktadır.

Kabul etmek lâzımdır ki Pakistan - Hindistan savaşı başladığı zaman basın gibi Türk Hükümeti de bir iki gün mütereddit bir politika ve davranış içinde görünmüştür. Radyonun bir iki yorumu yalnız yanlış ve hâdiseleri değerlendirememenin bir ifadesi değil, fakat aynı zamanda haksızlığa karşı vaziyet almaktan kaçman bir nitelik arzemiştir. Bununla beraber bu tereddütlü devre uzun sürmemiş ve kamu oyunun derhal zahire çıkmış olan sempatisi ve vaziyet alış yanında, hükümet, basın ve Radyo millî politikamızın ilkelerine uygun istikamete teveccüh etmişlerdir. Türkiye Kıbrıs uyuşmazlığında haklı dâvası karşısında bir kısım dostlarımızın ve müttefiklerinin ihanetini en derin bir şekilde bizzat duyduğu için, hayatî bir zamanda ve savaşta Pakistanın, Pakistan halkının içinde bulunduğu psikolojik durumu değerlendirmekte güçlük çekmemiştir.

Türk Halkı ve Hükümeti, hiçbir halkın ve memleketin ızdırıp çekmesini istemez. Harplerin, uyuşmazlıkların çözülmesinde bir yol olduğu kabul olunamaz. Harpler yeni uyuşmazlıkların tohumlarını getirmektedir. Binanaleyh Türkiye, Pakistan - Hindistan savaşını teşvik edici bir politikanın içine giremez. Bununla beraber Türkiye, evvelâ haksızlığa ve tecavüze karşı tarafsız kalamaz. Saniyen kuvvetlinin zaife kendi kanunlarını ve iradesini empoze etmesi karşısında ilgisiz kalmak durumunu seçemez. Nihayet Pakistan ile tedafii bir ittifakımız mevcut bulunmaktadır. Bu ittifak olmasa bile Türk halkı ile Pakistan halkı arasında her güç meselede tezahür etmiş bulunan kardeşlik bağları, Türkiyenin, elinde bulunan imkânların hudutları içinde maddî ve

mânevî bakımdan bütün ağırlığı ile Pakistanın yanında yer almasını gerektirmektedir. Gördüğümüze göre Türkiye şimdi böyle bir politikayı izlemektedir.

Fakat Pakistan - Hindistan savaşı aynı zamanda geniş ihtilâtlara yol açabilecek bir nitelikte arz etmektedir. Binanaleyh Birleşmiş Milletlerin, iki halk arasında barışı yeniden tesis etmek için sarfetmekte olduğu çabaların bütün devletler tarafından desteklenmesi gerekiyor. Savaş uzarsa, uyumsuzlukları genişletecek ve derinleştirecek yeni unsurların ortaya çıkması çok mümkündür. Şimdiki görünüşte Birleşik Amerika, Rusya ve İngiltere bazı art düşüncelerle Pakistan - Hindistan savaşının durdurulması hususunda bütün ağırlıklarını ortaya

koyamamaktadırlar. Bu tutumun tesbitinde herhalde Pakistanın bir müddettenberi Kızıl Çin ile bir yaklaşma ve dostluk tesisi politikası rol oynamaktadır. Kanaatimizce bu, yanlış bir hesaptır. Bu yanlış hesap devam ettiği takdirde Pakistanın Batı dünyası ile olan ilişkilerini büsbütün gevşetmesi ve tamamile Asyaya dönmesi mümkün değildir. Birleşik Amerika Türkiye ile olan ilişkileri bakımından böyle bir tecrübe geçirmektedir. Bu tutum Birleşmiş Milletleri de derin bir şekilde yaralamaktadır. Birleşmiş Milletler şimdi, İkinci Dünya Harbine Cemiyetinin çaresizliğini ve etkisizliğini hatırlatan bir duruma gelmiş bulunuyor.

Petrolün Millileştirilmesi

Petrolün millileştirilmesi konusu, kamu oyunda gittikçe artan bir önemle benimsediği yankılar uyandırmakta devam ediyor.

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanının petrolün millileştirilmesini isteyenleri akıldan yoksun olmakla itham etmek gibi demagogik bir yola sapsa üniversite ve gençlik teşekküllerinin sert tepkilerine sebep oldu. Türkiye Millî Gençlik Teşkilâtı ve Türkiye Millî Talebe Federasyonu yöneticileri birbirini takibeden demeçleriyle Mehmet Turgut'un yabancı şirketlerin avukatlığını yaptığını öne sürerek istifası gerektiğini savundular.

Bu arada, T.M.G.T. petrolün millileştirilmesine taraftar olarak tanınan kişileri biraraya getiren bir açık oturum düzenledi. Prof. Dr. Cahit Talas'ın yönettiği bu açık oturum Ankara Hukuk Fakültesi konferans salonunu dolduran kalabalık bir dinleyici kitlesi tarafından heyecanla izlendi.

Konuşmacılardan Prof. Dr. Muammer Aksoy petrolün millileştirilmesi lehinde çok durmadı. Herkesçe bilinen deliller üzerinde bunun herşeyden evvel Anayasanın gerektirdiği bir zorunluluk olduğunu belirtmekle yetindi. Aksoy, daha ziyade petrolün millileştirilmesine karşı olanların tutumlarına, değinerek, bunların politika sahnesinde bu konuda açık ve kesin bir tavır takınmaktan kaçındıklarını olaylara atıflarda bulunmak suretiyle izah etti:

Oturuma katılan konuşuculardan Doğan Avcıoğlu ve Osman Nuri Torun petrolün millileştirilmesinin ulusal bağımsızlığımızla ilgisi üzerinde durarak, buna karşı olanların ileri sürdükleri gerekli teknisyen kadrosuna sahip olmadığımız yolundaki iddiaların asılsız olduğunu belirtmişlerdir.

T.M.G.T. ikinci başkanı Hüseyin Günday'da oturuma katılanlar arasındaydı. Gençlik temsilcisi olarak bu konudaki tutumlarını heyecanlı bir dille ifade eden Günday, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanını da bu oturuma çağırıldıklarını, fakat kabul etmediğini belirttikten sonra; eğer gelseydi dinleyiciler mukabil iki tezi savunmaların akli durumları hakkında gerekli hükmü verebileceklerdi demiştir.

Son konuşmayı yapan Prof. Dr. Cahit Talas, petrolün millileştirilmesini istemenin, herhangi bir doktrini benimsemekle ilgisi olmadığını ifade ettikten sonra millileştirmeyi istemenin Türkiye'nin öteden beri takibettiği pragmatik yolun bir gereği olduğunu izah etmiştir. Prof. Talas, sermaye imkânları bakımından bugünkü durumumuzun petrolerimizi kendimizin işletmemize elvermediği yolundaki iddialara karşı izahlarda bulunduktan sonra 1965 Türkiye'sinin 1950 lerdeki Türkiye'ye nazaran farklı olduğunu belirtmiş ve bu konuda sahip olduğumuz imkânları tahlil etmiştir.

Prof. Talas, T.P.A.O. nun bugün sermayesinin yetersizliğine ve yabancı şirketler karşısında gayrimüsaıt duruma sokulmuş olmasına rağmen ümitverici faaliyetlerde bulunduğunu ve üstün bir istihsal seviyesine ulaştığını belirterek teknisyen yetersizliği iddiasını da reddetmiştir.

Onbeş Günün Notları

Seçimler ve Adaylar

Aday listelerinin açıklanmasından sonra Parlamento'nun hangi ölçüde toplumda mevcut sınıfları ve bunların menfaatlerini yansıttığı sorunu tartışma konusu haline gelmiştir. Halen milletvekili olanların çoğunluğu yeni seçimlerde de meclise gireceğine göre, meclisin kuruluş şekli bakımından eskisinden farklı olmayacağı söylenebilir. İnsanların mensup buldukları, içinde yetişip büyüdükları sınıfların tesirinden kurtularak diğer sınıfların menfaatlerini gereği gibi savunmaları çoğu zaman mümkün olmamaktadır. Eski meclisin bütünüyle muhafazakâr bir karakter taşıdığı ve Türkiye'nin muhtaç bulunduğu reformları gerçekleştirmek hususunda çekişingen davrandığı bir gerçektir. Aynı durumun kuruluş şekli değişmeyen yeni mecliste de devam edeceği tahmin edilebilir. Halbuki, memleketimiz bazı reformları süratle gerçekleştirmek zorundadır. Eğer reformlar önümüzdeki seçim döneminde de gerçekleşmezse, bunların yapılması daha da güçleşecek ve sosyal adaletsizlikler daha da belirgin bir hale gelecektir.

Bununla beraber unutulmaması gerekli bir gerçek vardır. Seçimlerden sonra, reformların yapılmasını isteyen basın, gençlik kuruluşlarının, işçi sendikalarının ve benzeri baskı guruplarının tesiri daha da çoğalacaktır. İktidarı Adalet Partisinin tek başına veya kendi içtihadına uygun bir parti ile meselâ Yeni Türkiye Partisi veya Millet Partisi ile birlikte alması halinde, kesin bir ayrılık belirebilecektir. Adalet Partisi yapısı itibarıyla muhafazakâr bir partidir ve faaliyeti de bu yolda gelişmektedir. Programı ve politikası statüko'nun her ne pahasına olursa olsun korunması amacını gütmektedir. Adalet Partisi'nin bu

durumu, partiyi meclis içindeki ilerici partilerle ve daha önemli olarak reform isteyen başlı guruplarıyla karşı karşıya getirecektir. Böyle bir çatışmanın ise hiç olmazsa uzun sürede ilerici güçler lehine sonuçlanacağını tahmin etmek kolaydır.

Memleketimizde 1961 yılından beri uygulanmakta olan nisbi temsil sistemi, memleketimizde mevcut sosyal sınıfların büyüklükleri ölçüsünde Parlamentoda temsil edilmesini sağlayamadığı gibi, milletvekillerinin seviyesini yükseltme bakımından da fazla fayda temin etmemiştir. Milletvekili için gerekli fikir ve kültür şartına sahip olmayan mahalli parti kodamanları listelerde en mutena yerleri işgal etmektedirler. Genel Merkezler tarafından gösterilen adaylara karşı mahalli parti teşkilatları açık bir düşmanlık göstermekten kaçınmamaktadırlar. Bunun yanında çok para dağıtanların kolaylıkla liste başına geçebildiğine dair basında haberler çıkmaktadır. Bütün bunlar sağlam bir demokratik mekanizmada bulunmaması gerekli hastalık işaretleridir.

Seçimlerden sonra, demokratik düzenin daha iyi işleyebileceği, toplumdaki sınıfların daha dengeli şekilde parlamentoda temsil edilebileceği yeni usuller üzerinde durulması faydalı olacaktır.

10 Ekim seçimlerinin sonucu ne olursa olsun bütün siyasi partilerin unutmaması gerekli bir gerçek de, reformların bir an önce yapılması zaruretinde belirmektedir. Türkiye'de sosyal adaletsizlikler gözle görülecek elle tutulacak kadar açık hale gelmiştir. Bunları önlemek yolunda çaba harcanmaması demokratik düzeni tehlikeye düşürecek sonuçlara sebep olabilir.

Bir iş Uyuşmazlığının Düşündürdükleri

Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı ile basında Ziya Hepbir adında bir kimse- nin bulunduğu Petrol-İş Sendikası arasın- daki uyuşmazlık Millî Türk Talebe Teşkilâ- tının aracılığı ile sona ermiştir. Kamu oyu- nu yakından ilgilendiren bu uyuşmazlığın çeşitli safhaları olmuş, toplu müzakere sis- teminin işleyebilmesi için iyi niyetin vazge- çilmez bir şart olduğu bir defa daha bütün açıklığı ile ortaya çıkmış ve seçim mülâha- zaları yüzünden hükümet otoritesinin nasıl tahrip edildiği bütün açıklığı ile zahir ol- muştur.

Önce uyuşmazlığın sebep ve mahiyeti üzerinde durmak istiyoruz. Türkiye Pet- rolleri ile Petrol-İş Sendikası arasında 13 Ağustos 1964 tarihinde imzalanan bir Top- lu - İş Sözleşmesi ile bu sendikaya mensup işçilere cari ücretlerinin yüzde 22 si ora- nında bir zam yapılmıştır. Aradan yedi ay geçtikten sonra ilgili sendika Toplu İş Söz-leşmesinin 82 nci maddesine dayanarak Tür- kiye Petrollerine yeni taleplerini muhtevi bir muhtıra vermiş ve ilk zamları aşan üc- ret artışları ileri sürmüştür. Sözleşmenin söz konusu 82 inci maddesi, «ücret ve ücretler- le ilgili konularda 1 Nisan 1965 tarihinden sonra taraflardan birinin çağrısı üzerine toplamış görüşülebileceği ve karara varıla- bileceği» hükmünü koymuştu. Sendikanın çağrısı üzerine toplanılmış ve ilk yüzde 22 lik zamdan bu yana ancak yedi ay geçmiş bulduğundan ücretlerin yeniden artırıl- masını gerektirecek bir sebebin mevcut ol- madığı, fakat sırf bir anlaşmazlığı ön-lemek gayesile makul bazı zamların yapı- labileceği sendikaya ifade edilmiştir. Sen- dika bu teklifi reddetmiştir. Bir fikir vere- bilmek için hemen ilâve edelimki sendika yeni taleplerini ileri sürdüğü zaman bu sendikaya mensup işçilere ödenen günlük ücretler, sair ödemeler dahil asgarî 30,88, ortalama 45.72 ve azamî 150 lira idi. Der- hal şunu da belirtelimki asgarî ve ortalama ücret alanların bir çoğu düz işçidir. Başka bir deyimle herhangi bir mesleki nitelikleri mevcut değildir.

Sendika taleplerinde ısrar ederek Yük- sek Uzlaştırma Kurulunun kararını ve son- ra kendilerinin hakem olarak tâyin ettikleri Enerji Bakanı Mehmet Turgut'un ücretlere brüt 325 kuruşluk bir ilâveyi ön gören tek- lifini kabul etmemiş ve toplu sözleşme şü- resinde bir menfaat uyuşmazlığından ötürü greve gidilmesinin kanunen mümkün olmamasına rağmen 13 Eylülde başlamak üzere grev kararı almıştır. Bunun üzerine Türkiye Petrolleri grevin kanunsuzluğunu tesbit ettirmek maksadile mahkemeye baş- vurmıştır. Uyuşmazlık bu safhada iken Başbakan Sanayi Bakanını özel gayri res- mî aracı tâyin etmiştir. Fakat Sanayi Ba-kanı seçim mülâhazalarının tesiri altında

kalarak objektif olamamış ve Türkiye Pet- rollerine Sendikanın talebini kabul etmesini teklif etmiştir. Mesnedi olmayan ve seçim endişelerine dayanan bu teklif Türkiye Pet- rolleri tarafından red olunmuştur. Bunun üzerine Türkiye Millî Gençlik Teşkilâtı ara- cılık yapmış, tarafları dinledikten sonra Türkiye Petrollerinin teklif ettiği 325 ku- ruş brüt zammın makul olduğunu Ziya Hep- birin başkanı olduğu sendikaya bildirmiş ve gençliğin ve umumi efkârın desteğinden yoksun olduğunu hisseden sendika bu tek- lifi kabul ederek grevden vaz geçmiş ve açılmış olan dâva da düşmüştür.

Buraya kadar olan, bir uyuşmazlığın do- ğuşu, seyri ve nihayete eriş safhalarını

hikâye etmektedir. Şimdi bu uyuşmazlık dolayısıyla ortaya çıkmış olan bazı gerçek- ler üzerinde de kısaca duralım.

Toplu müzakere müessesesinin yürüye- bilmesi ve faydalı olabilmesi için ilk şart iyi niyetin mevcut olmasıdır. Petrol - İş Sendikasının başkanında bu iyi niyetin mevcut olmadığı ve geniş ölçüde şahsî kap- rislerin ve Batmandaki sendika rekabeti- nin etkileri altında bulunduğu anlaşılmış- tır. Basında çıkan beyanları mazbut, mun- sıf ve akli başında bir sendika liderine ya- kışır bir mahiyet taşımamaktadır. Petrol İş Sendikasının Başkanı uyuşmazlığın uza- yıp gitmiş olmasının ve mübalâğalı ta- leplerin başlıca sorumlusudur.

Devletin Güvenlik Servisleri ve Başbakan Ne Yapar?

1965 genel seçimlerinden, nasıl bir meclis doğacağı, artık anlaşılmıştır. En iddialı partiler dahil, hiç bir par- ti, memleketin çözüm bekliyen me- selelerini göz önünde tutarak, bu me- selelerin resmî program veya halk önündeki beyanlarına göre neticelen- dirilmesine inanmış insanları aday göstermede, ya da tesadüfen aday olanların Meclise girmesinde gayret sarfetmemişlerdir. Genel durum bu olduğuna göre, vatandaş partilerin samimiyetine nasıl inanabilir? Kimin, kime ne söyleyeceği kalır?

Fakat asıl mesele, partilerin tuttu- ğu kötü yolun filiz vermesidir. İn- san, ister istemez sormadan kendini alıkoymuyor. Bu devletin, ve mem- leketin sahibi kim? particiliği, Ya- tan ve Devlet menfaatlerinin üstün- de tutan zihniyet, bugün bütün par- tilerin ortak niteliği olunca, gelece- ğe ümit ve güvenle bakmak müm- kün mü? Partilerin, kim olursa ol- sun nasıl kazanılırsa kazanılsın, yal- nız sonuçla ilgilenen tutumları, mem- leketin birlik ve bütünlüğünün kun- dakılarına at oynatma imkân ver- miştir.

Her partiye uyan, ve kendilerini çekişme ve nifak çemberinden ka- zanlı çıkarmağa çalışan, müseccel vatan kundakçıları, aday listelerin- de, bağımlı veya bağımsız namlar al- tında, kürtçe nutuklar atarak Mec- lise gelmeğe çalışmaktadırlar. Ashe- ri mahkemelerden yakayı zar, zor sı- yıran bu kişiler, yarın millet temsil- cisi diye ortaya çıkacaklar.

Vatan bütünlüğünün sulkast zanlı- larından, millet temsilciliği? Hangi güvenlik memuru, veya devlet memuru, bu şirret gidış karşısında sin- mez, vazife yapabilir? Bir devlet, mesuliyet hissinden yoksun insanlar elinde, böyle adım çöker. İşi- tiyoruz ki, Diyarbakır'da kürtçe ki- tap yayınlamıyorda savcılık tahkikat yapmıyor? Kürtçe dergi çıkarıp yar- gılananlar, boy boy suç zanlıları, ve şüpheliler itibarlı aday.

Bu meclisin bir özelliği var. Bir tarafta 27 Mayıs devriminin tasfiye ettiği kimselerin yakınları liste ba- şı, bir tarafta kürtçülük sanıkları. İşte, bugün ki Türkiyenin tipik anar- şî panaromasını bunlar ortaya koy- maktadır. Menderesin oğlu, Bayarın kızı, ve kürt devleti kurma sanıkları, Türk Milletinin kaderini tâyin edecekler.

Bu memleketin geleceğinden, par- lak istikballerden, bütün parti lider ve sözcüleride sıkılmadan dünya önün de söz edebiliyorlar. Hiçbir partinin diğerinden bu konuda temiz yanı yok. Bir çok yanlarıyla CHP. de Şarkta bir azınlık partisi haline gel- miştir. Onun bu hali diğer partilere mazeret olmuştur.

Haydi bütün bunları bir ölçüde ma- zur görelim. Memleketin güvenlik servisleri ne yapıyor. Neden partileri ikaz etmez? Güvenlik kurulu süs için mi kurulmuştur?

Masum Harbiye talebelerini aç su- suz sokağa atanlar, Türkiyenin pet- rol ve zengin bakır madenlerinin bu- lunduğu, Güneyinde Barzani ayak- lanmasının bulunduğu bir bölgedeki kaynaşmağa, boy boy aday faaliyet- lerine, partilere sızıp, devlet üstün- de siyasî parti nüfuzunu kullanan kürtçülere neden susar? Hangi parti liderini ikaz ettiler? Sayın Başba- kan mesul hükümet lideri olarak, ne- den bu konuda parti liderlerini top- lantıya çağırıp ilgili güvenlik ser- vislerinin bilgileriyle kendilerini uyarmaz? yarın bir Şark meselesi çıkarsa bunun sorumlusu kimdir?

Türkiye Menderesin oğlu, Bayarın kızı ve bir kaç masum kitleleri is- tismar eden kürtçüden mi müteşek- kildir? Bu memlekette Türk olduğun- u, Türk Milliyetçisi olduğunu söy- lemek suçta, Kürt Milliyetçisi oldu- ğunu haykırmak, kürtçe nutuklar çekmek suç değil mi?

Hükümet uyuşmazlığın uzamasında yanlış ve kararlı tutumu ile rol oynamıştır. Evvelâ, Çalışma Bakanlığının hukuki mesnedi sağlam olmayan tavsiyesine uyarak kanunsuzluğu açık olan bir uyuşmazlık için Yüksek Uzlaştırma Kurulunu teşkil etmiştir. Bu tutum, sendikaya yanlış yolda direnmekte cesaret vermiş ve sendika Uzlaştırma Kurulunun kararını da red etmiştir.

Uzlaştırma Kurulunun kararından sonra Başbakanın hükümet içinden aracı olarak tayin ettiği ve hükümetin Adalet Partisi kanadına mensup bakanlar uyuşmazlığı objektif açılardan ele alamamışlardır. Enerji Bakanı Türkiye Petrollerine karşı olan hissi tutumunu bu uyuşmazlıkta da hissettirmiştir. Sanayi Bakanı ise aracılık görevini daha ziyade sendikayı tatmin etmek yolunda kullanmak istemiştir. Seçim ve parti mülâhazaları daha ağır basmış ve Türkiye Petrollerine, sendikaların taleplerini kabul etmesini makul ve objektif bir esasa dayanmaksızın teklif edebilmiştir.

Nihayet bu uyuşmazlıkta hükümet otoritesi oldukça sarsılmıştır. Hükümet ağırlığını gereken şekilde hissettirememiştir. Türkiye Millî Gençlik Teşkilâtı hükümetin yapmadığını, yani ihtilâf karşısında maziyet almasını bilerek sendikaya haksız olduğunu anlatmıştır.

Karma Ekonomi Semineri Sona Erdi

Ekonomik ve Sosyal Etüdler Konferans Heyetince Kilyos'ta düzenlenen «karma ekonomi semineri» sona ermiş bulunuyor. Seminerin ilk haftasında yer alan konferanslar geçen Forumda ele alınmıştı.

İlk haftanın sonunda «Türkiye'de karma ekonominin doğurduğu iktisat sorumluları» konulu bir açık oturum yapılmıştır. Prof. Sulhi Dönmezer'in yönettiği bu açık oturumda - açılış konuşmasından sonra - ilk sözü konuşmacılardan Hâzım Atıf Kuyucak almış, Devletin iktisadi hayata müdahalesinin ancak zaruretlere göre tâyini gerektiğini belirterek Devlet Sektörünün gelişmesinin karma ekonomi düzenini tehlikeye düşürdüğünü ileri sürmüştür.

Daha sonra söz alan Coşkun Kırca, Ana yasamızın devlet müdahalesinin ne sahada ve ne zaman yapılacağını tespit ettiğini izah ettikten sonra karma ekonominin uygulanmasının zorunluğu üzerinde durmuştur. Konuşmacı Anayasamızın karma ekonomiyi öngörmesinin nedenlerini belirtirken «siyasî gerekçe şudur: Ergeç ferdi hürriyet demokrasinin baskısı altında kalır. Bunun karşısında her türlü özel teşebbüsün istismara yol açabileceğini de kabul etmek gerekir» demiştir.

Üçüncü olarak Türkiye İşveren Sendikaları Genel Başkanı Dr. Şahap Kocatopçu söz almış, devletin iktisadi hayata müdahalesinin alt yatırımları gerçekleştirmek, iktisadi istikrar sağlayıcı kontrollerde bulunmak, özel teşebbüsün boş bıraktığı sahalarda iktisadi faaliyette bulunmak ve

ona yardımcı olmaktan ileri gitmemesi gerektiğini savunmuştur. Dr. Kocatopçu'ya göre «Devlet elindeki işletmelerin özel sektöre devri, plân içinde benimsenmelidir.»

Oturuma katılanlardan Osman Nuri Torun, iktisadi kalkınmanın gerçekleştirilmesinde özel sektörün yetersizliğini izah ederken, en şiddetli devletçilik anlarında bile özel teşebbüsün desteklenmesi ihmal edilmediği halde, özel sektörün bugün kamu sektörüne nazaran çeşitli iktisadi faaliyetlerde kısır kalışıyla ilgili bazı rakamlar vermiştir. Bu durumun, siyasî tercihlerin değil hâdiselerin yarattığı bir sonuç olduğunu belirten konuşmacı devletin yatırımlarda önemli görev almasının mecburiyet olduğu konusu üzerinde durmuştur.

Son olarak söz alan Prof. Aydın Yalçın her ekonominin karma olduğu görüşünü izah ettikten sonra, Türkiye de karma ekonomide devletin payını tayin eden tarihi ve sosyolojik faktörleri incelemiştir.

Prof. Yalçın daha sonra, bugün dış dünya şartlarında milletlerarası işbirliğinin gelişimine değinerek yabancı sermayenin akımına karşı olmamak gerektiğini savunmuş ve türkiyenin takip etmesi gereken politika da yabancı sermayenin kaçınılmaz olduğunu önesürmüştür. Açık oturum, dinleyicilerin konuşmacılara yönelttikleri soruların cevaplandırılması ile son bulmuştur.

Karma ekonomi seminerinin ikinci haftası İsrail hazine Umum Müdürü Dr. Yaacov Arnon tarafından «karma ekonomide Kamu ve özel sektör yatırımların finansman - milletler tecrübe» konusunda yapılan bir konuşma ile başlamıştır. Dr. Arnon konuşmasında karma ekonomiyi esas itibarıyla kapitalist bir ekonomi olarak nitelendirmiş, devletin özel sektörün yatırımı için tehlikeli gördüğü sahalarda, ticarî kâr getirmemekle beraber, sosyal kârlılık açısından faydalı olan sahalarda ve özel sektörün finansman imkânlarını aşan

yatırımlar konusunda devletin teşebbüsler kurmak suretiyle ekonomiye doğrudan müdahale edebileceğini ifade etmiştir.

Aynı gün Prof. Besim Üstünel «Türkiyedeki kamu sektörü ve özel sektör yatırımlarının finansmanı için mevcut imkânlar ve müesseseler - mahiyetleri ve ekonomik gelişme üzerindeki tesirleri» konusunda bir konuşma yapmıştır.

Prof. Üstünel konuşmasında kalkınma gayretlerinin finansmanında en önemli meselenin fon yetersizliği olduğunu belirttikten sonra bu meselenin halinde başvurulacak, yolları ve alınması gerekli tedbirleri tafsilâhî bir şekilde incelemiştir.

Seminerin sekizinci gününde Fransa Plânlama Komisyonundan Philippe Bernard «sanayi ve işçi teşekküllerinin Devlet Plânlamasına katılması - Milletlerarası tecrübe» konulu bir konuşma yapmıştır. Fransadaki plân uygulamasıyla ilgili olarak izahlarda bulunan konuşmacı, «Fransa'da plânın ruhu, işi devlet sektörü ile mutlaka yapmak değil, plânlı bir şekilde herhangi bir kuruluşa yaptırmaktır» demiştir. Konuşmasını takip eden müzakerelerde, konuşmacı daha geniş sahalarda daha ileri hedefler tespitinin gerektiği az gelişmeyi ülkelerde Fransız plân uygulamasında kabul edilen esasların yetersiz kalacağı iddiasını kabul etmiştir.

Günün ikinci konuşmasını, Yapan Dr. İbrahim Öngüt, «Plânlı ekonomide özel sektöre rehberlik - Türkiyedeki tecrübeler, konusunu işlemiştir. Seminerin dokuzuncu gününde, Hindistan'ın ünlü iş adamı Bhalchandra Digamber Garware Hindistan'ın plânlı ekonomisinde özel sektörün yerini anlatmıştır.

23 Ağustosta başlayan Karma Ekonomi Semineri 4 Eylül tarihine kadar devam etmiştir.

İncelemeler

Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu

Adnan GÜRİZ

Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu dolayısıyla Türkiye Büyük Millet Meclisinde 1945 yılında yapılan görüşmeler, toprak reformu konusundaki gerçek düşünceleri aydınlatması ve reforma karşı ve yana olanların fikirlerinde o zamandan bu yana fazla bir değişiklik olmadığı göstermesi bakımından ilginç bir mahiyet taşımaktadır.

Çiftçiyi topraklandırma hakkındaki kanunun gerekçesi, toprak rejiminde yapılması düşünülen değişikliğin nedenlerini yansıtan sağlam bir belge olarak değerlendirilebilir. Parlamentoda bulunan büyük toprak sahiplerinin ve onların sözcülerinin sert hücumlarına maruz kalan hükümet, çiftçiyi toprak dağıtılması hakkındaki kanunun gerekçesinde yapmak is-

tediği reformun amacını ve sınırlarını açıklamıştır.

Gerekçede, toprak mülkiyeti rejiminin esas itibariyle iktisadi düzeni yansıtan hukuki bir kalıp olduğu şöyle ifade edilmiştir: «Arazi mülkiyeti rejimini yalnız bir hukuk sistemi olarak görmemelidir; onu daha evvel bir iktisad düzeni saymak doğrudur. Çünkü arazi mülkiyeti rejiminin asıl tesirleri iktisad alanında belirir.»

Bunun yanı sıra, büyük arazi sahiplerinin hâkim olduğu bir mülkiyet düzeni ile küçük ve orta mülk sahiplerinin hâkim olduğu bir mülkiyet düzeninin sosyal ve ekonomik bakımdan farklı sonuçlar doğurucu bir nitelik taşıdığı da gerekçede gösterilmiştir. «Büyük arazi mülkiyetinin üstünlüğüne dayanan bir hususi mülkiyet bünyesinde görülen içtimâî tezahürler, köylü mülkiyetinin baskın olduğu hususi mülkiyet rejimindeki tezahürlere benzemez. Yurtta içtimâî sükun, içtimâî huzur bir bakımdan da arazi mülkiyeti rejimi ile ilgilidir. Uygunsuz bir arazi mülkiyeti bünyesi içtimâî rahatsızlıklar doğurur. Buna karşı elverişli bir mülkiyet bünyesi uzlaşık bir cemiyet yaratır.»

Toprak sahibine sosyal ve siyasi yönden büyük prestij sağlayan, toprağında yaşayan insanlar üzerinde tam bir hâkimiyet veren ve memleketimizde doğu ve güney doğu anadolunun bazı kısımlarında görülen bir nevi feodalite düzeni de gerekçede dolaylı olarak tenkid edilmiş ve bu durumun devlet otoritesini sarsıcı bir nitelik taşıdığına değinilmiştir. «... Büyük arazi mülkiyetine dayanan mahalli nüfuzların devlet otoritesinin zayıflamasını intac ettiği çok görülmüştür.»

Yarıcılık ve ortakçılık sistemlerinin verimli bir istihlal düzeni kurmak ve toprağı tam manasıyla değerlendirmek bakımından faydasızlığına da tasarının gerekçesinde işaret edilmiştir. «... Arazinin doğrudan doğruya sahibi tarafından işletilmesini esas alan bir işletme rejiminde ziraat tekniği daha çabuk inkişaf eder. Halbuki ortakçılık rejiminin hüküm sürdüğü yerlerde topraktan iyice faydalanılmaz.» Ortakçılık ve yarıcılık sisteminin sosyal bakımdan doğurabileceği tehlikelere de gerekçede yer verilmiştir. «Arazinin işletilmesi rejiminin içtimâî tesirleri de gözden uzak tutulamıyacak kadar büyüktür. Arazinin sahipleri tarafından işletilmesini ana prensib sayan bir işletme rejimi toprak-

rağına bağlı, köklü, kendi mülküne dayanır, müstakil bir çiftçi kalabalığı yaratır. Bu çiftçi kalabalığı her çeşit içtimâî sapıklıklara karşı durur. Buna karşılık ortakçılıkla arazi işletilmesine büyük ölçüde yer veren bir işletme rejimi ise cemiyet içinde mülksüz, köksüz bir kalabalık doğurur. Sonra başkalarının mülklerini işleyen bir çiftçi kalabalığı, içtimâî bakımdan mülk sahiplerine bağlı da olurlar. Helle ortakçılıkla arazi işletilmesinden doğan münasebetler hukuki temellere dayanmaz da, itiyadlara göreneklere istinad ederse, daha elim içtimâî akıbetler belirir.» Memleketimizde yarıcılık ve ortakçılık sisteminin hukuki bakımdan düzenlenmemiş olması ve daha ziyade mahalli örf ve adetlere dayanması, farklı ortakçılık ölçülerinin uygulanmakta bulunması önemli mahzurlar doğurucu bir nitelik taşımaktadır. Bu alanda 1945 yılında mevcut bulunan fiilî durum 1965 yılında da aynen devam etmektedir. Ortakçılık ve yarıcılık sisteminin ekonomik ve sosyal bakımdan mahzuru- nu daha da çoğaltan bu durum ne yazık ki, şimdiye kadar hukuki yönden etüd konusu dahi olmamıştır. Birbirinden tamamen farklı ortakçılık usullerinin eskiden olduğu gibi devamına müsaade edilmiştir. Toprak reformu çalışmalarını yapılırken ortakçılık ve yarıcılık usullerinin de bilimsel yönden incelenmesinin faydası açıktır.

Tarihi bakımdan toprak mülkiyeti rejiminde meydana gelen değişmeler de gerekçede kısaca ele alınmış ve Cumhuriyetin ilânından sonra İsviçre Medeni Kanununun kabulü ile özel mülkiyet temeline dayanan bir mülkiyet rejiminin Türkiye'de gerçekleştirildiği beyan edilmiştir. «... Osmanlı İmparatorluğunun arazi mülkiyeti rejiminde devlet mülkiyeti, kişi mülkiyetine daha üstün bir vaziyette bulunuyordu. Sonradan imparatorluğun arazi mülkiyeti rejimi, devlet mülkiyetinden hususi mülkiyete doğru inkişaf etmiştir. Bu inkişaf timar ve zeamet sisteminin çözülmesinden sonra hızlanmıştır. Bu yönde muhtelif zamanlarda yapılan kısmî reformların (?) da tesiri olmuştur. Yalnız bu reformlar temelli ve kaplayıcı bir surette yapılmadığından imparatorluk devrinde kati surette hususi mülkiyet lehinde bir tasfiye yapılamamıştır. Cumhuriyet devrinde, Türkiye'de arazi mülkiyeti rejiminin, ka-

rekter itibariyle yeni bir safhaya girdiği malumdur. Bu safha medenî kanunun kabul ve tatbik edilmesiyle başlar. Medeni Kanunun getirdiği arazi mülkiyeti rejiminde hususi mülkiyet asıldır.»

O zamanki Tarım Bakanı Şevket Raşit Hatiboğlu'nun 14.5.1945 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisinde yaptığı konuşma Çiftçiyi Topraklandırma Kanununun gayesini kesinlik ve açıklıkla ortaya koymaktadır: «... Bu kanunun ihtiva ettiği öz prensib, topraksız olan ve toprağı yetmeyen köylüleri toprak sahibi kılmaktır. Onları mülk sahibi etmek şeklinde kanunun dayandığı temel prensib ifade edilebilir.»

Topraklandırma Kanuna Karşı Duranların Görüşleri :

Türkiye Büyük Millet Meclisi görüşmelerinde, büyük toprak sahibi milletvekilleri ile büyük toprak sahiplerinin sözcülüğünü yapan milletvekilleri, kanunun çıkmaması için olanca güçleri ile çalışmışlardır. Kanuna karşı ileri sürülen tenkidler bugün toprak reformuna karşı belirtilenlerden pek farklı değildir. Cavit Oral (Seyhan) kadastro işlerinin düzenlenmesinin toprak reformu için şart olduğunu ifade etmekte, toprak sahiplerine kamulaştırılan toprak için rayic bedelin ödenmesi zorunluluğuna değinmektedir: «... Bir memlekette toprak reformu yapabilmek için önce kadastro işlerinin tanzimi lâzımdır. Bu işte istatistikler esastır. Halbuki bu kadar şâmil bir reform yapılırken ortada sarıh bir rakam bile mevcut değildir... Aile düzeni, çocuklarının geçimi ve tahsili mülkiyet ve tasarrufundaki toprağına bağlı olan bir adamın arazisi elinden alınırken o kimseye ne yeni bir geçim tarzı için yeni bir sermaye verilmekte, ne de araziye değer bir kıymet verilmektedir.»

(1) Çiftçiyi topraklandırma kanuna en şiddetli muhalefetin Refik Koral-tan (İçel) tarafından yapıldığını görüyoruz: «...Arkadaşlar bu kanunun ruhu kim ne derse desin Ali'nin malını alıp Veli'ye vermektir. Bir vatandaş babasından ve ecdadından kalan bir mülkünü şahsi emekleriyle de arttırdıktan sonra büyük bir gayret ve fedakârlıkla ve yıllar boyunca işlemiş, ilerletmiş ve böylece çocuklarına ve yuvasına dolayısıyla içinde yaşadığı camiaya faydalı olmuş. Günün birinde bu adamın mülkünün bir kıs-

mını elinden alıyorsunuz yani hazıra konuyorsunuz... Bir kısım vatandaşı koruyalım müstahsil hale getirelim derken yüzyıllardır toprağa kendisini vermiş, hayatını ve ailesini geçindirmek yoluna girmiş, işini düzeltmiş olan milyonlarca vatandaşı mutlak bir aciz ve izdiraba sevk etmeğe kimsenin hakkı yoktur. Yukarıda söylediğimiz zaruretler miktarınca takdir olunur. Fazla varsa kendi geçiminden çalışmasından fazla toprağı kalıyorsa kabul edilecek âdilane ölçü içinde o kısmı ancak değer pahasını vermek suretiyle alabiliriz.» (2) 1924 Anayasasının 74 üncü maddesinde ödenecek karşılığın değer paha olmadığı açık şekilde belirtildiği halde, Refik Koralan değer pahanın ödenmesini istemekte, ve 1937 yılında İnönü ve arkadaşlarının teklifi ile yapılan anayasa değişikliğini bambaşka şekilde yorumlamaktadır : «... Değer paha söylenmese dahi, bu mefhum tasarrufun bünyesinde mevcuttur. Filân zamanda vatandaş bir mülk edinmiş, aradan yıllar geçmiş, o zamanki paranın satın alma gücü değişmiş, istihsal ve istihlak kıymetleri artmış. Şimdi siz vatandaşın elinden diğer bir vatandaşın hususi hayat ve menfaati için ve cemiyet nizamı için emekle meydana getirdiği toprağını değer pahasını vermeden dilediğiniz formüllerle ve bilmem ne zamanda ve hangi şartlarla tahakkuk ettirilen vergi kıymetleri üzerinden almağa kalkarsanız bunun adı **zorallm** olur.» (3)

Çiftçiyi Topraklandırma Kanununa muhalefet eden toprak sahiplerinden birisi de Emin Sazak (Eskişehir) olmuştur. Emin Sazak, kanunun servet düşmanlığı mahiyetini taşıdığını, mülkiyet hakkını ihlâl ettiğini, tarım işçisine toprak verilmesinin toplumun sosyal düzenini sarsıcı bir nitelik taşıdığını belirtiyor : «... Toprağa husumet, aklım ermiyor bu husumete... Komisyon mesaisini bitirdikten sonra hükümetten bir ilâve geldi. Toprak dağıtılması bu yerde oturan amelede kabul edildi. Ben havsalamaya sığdıramadım. Orada rica ettim. Bu kötüye varır dedim. Çünkü çiftçi kanun çıktıktan sonra yanındaki ameleye izin verir... Hükümet toprağı elinden alacak o adama verecek. Hem nasıl adama toprağı veriyor? En aciz, en miskin, en beceriksiz adama... Şimdi burada ameleye toprak verelim diyoruz. Bu iş nereye varır?... Arkadaşlar bu amele işi bütün köyleri alt

üst eder. Çiftçiler kendisini nisbeten kurtarır. Ama bu prensip kabul edilince yarın amelenin şu apartmanın bir odasını da istemek hakkı olacaktır... Bugün görülen manzara bizde varlıklı düşmanlıktır.» (4)

Emin Sazak ayrıca Türkiye'nin kalkınmasının ancak ve yalnız iktisadi liberalizmin tam manasıyla uygulanması suretiyle sağlanabileceği görüşünü de savunmaktadır : «... Sana yi sahamızı şahsi teşebbüse bırakmadık, Ticaret sahamızı da öyle. Dik katle baktığımız zaman bunların hatalı işler olduğunu görürüz. Yarın da ha kötü göreceğiz... Akıl erdiremiyorum. Neden bu emniyetsizliğe doğru gidiyoruz? Allah rızası için emniyeti kırdık mı kırmadık mı?»

Damar Arıkoğlu (Seyhan) Emin Sazak'ın düşüncesini paylaşarak tek bir sınıf üzerine bütün külfetin yükletilmesi suretiyle bir refom yapılamayacağını söylüyor : «Bu kanuna in kilâp kanunu diyoruz. İnkilâp milletçe yapılırdı arkadaşlar. Millet içinde bir sınıf üzerine bütün külfet yükletilmez...» (5)

Adnan Menderes (Aydın) çiftçiyi topraklandırırken mevcut düzeni bozucu tedbirlerin emniyet hissini zedeliyeceğine değinmekte, çiftçiyi topraklandırma kanununun istihsalin düşmesi neticesine sebep olabileceğine dikkati çekmekte ve Türkiyede toprak ağalığı müessesesinin mevcudiyetini reddetmektedir : «... Gerçekten başka memleketlerde toprak mülkiyeti üzerinde yapılan değişikliklerin en belirmiş neticesi, mevcut düzeni az çok bozar mahiyette olmaları itibariyle istihsalin düşmesidir. Memleketimizde gerek toprak mülkiyetinin dağılışında, gerekse toprak rejiminde görülen nisbeten müsait durum göz önünde tutulunca ekonomik sarsıntılara ve istihsal düşmesine sebebiyet verecek hadlere kadar giden tedbirlerin fayda yerine zarar getireceği kolayca kabul olunabilir. Çünkü bu ölçüde tedbirler kurulmuş düzenleri bozmak, teşebbüsü, bilgiyi ve sermayeyi ürkütmek ve ziraat sahasından uzaklaştırmak neticelerini doğurabilir... Türkiyede hukuki bir müessesese olarak servaj ve benzeri toprak esaretini tazammun eden müesseseler mevcut olmamışsa, Türk milletinin demokrat ve halkçı ruhu bunlara müsaade etmemiştir.» (6)

Topraklandırma Kanununu Savunmaların görüşleri :

Çiftçiyi topraklandırma tasarısının savunmasını yapan milletvekillerinin herhangi bir ideolojik maksat taşımadığını gayesinin, toprak dağılımında dengeyi ve muvazeneyi sağlamak olduğunu belirtiyorlar. Yavuz Abadan (Eskişehir) «..... Benim bu kanunun müzakeresi dolayısıyla belirtilmesini... temenni ettiğim en esaslı nokta kanunun herhangi bir ideolojik temayülden uzak olarak hazırlanmış olduğu esaslıdır. ... Kanunun hedeflerini iki esasta toplayabiliriz. Bunlardan birisi sosyal adaleti gerçekleştirmek, ikincisi de bu yoldan iktisadî refahı sağlamaktır.» (7) diyerek kanunun amacını açıklıyor.

Kanuna karşı çıkanların, Türkiye'de toprak ağalığı olmadığı yolundaki görüşünü Recai Güreli (Gümüşhane) reddediyor : «... Muğla ilinde gördüğüm bazı hâdiseleri yüksek huzurumuzda anlatmağa çalışacağım... Muğladan, Fethiyeden itibaren sahili takib eden son noktası Küllük limanına kadar olan topraklar tamamen çiftliktir. Bu çiftlikler nasıl elde edilmiştir. Bunları da arz edeyim. Bu çiftliklerden yalnız Köyceğiz Kazasının topraklarını ele alacağım. Köyceğiz Kazası 43 köydür. Bu 43 köy 18 çiftlik içinde oturmaktadır. Bu çiftlikler içinde oturan köylünün bir santim dahi toprağı yoktur. Bu arazi çiftlik sahiplerinin eline nasıl geçmiştir. Zeamet ve timar zamanında, bu çiftlikler Dalaman Çiftliği de dahil, Bahri Ağa isminde bir mütesellime Padişah tarafından hediye edilmiştir. Bu adam devlete isyan ediyor. Bundan dolayı öldürülüyor. Öldürüldükten sonra tabiatıyla arazi padişaha intikal ediyor. Bu sefer ahfadı İstanbulda başlarını şuraya buraya vuruyorlar. Süreyya Paşa isimli bir zatı buluyorlar. Bu adam Padişaha iltimasta bulunarak öldürülülen Bahri Ağa ahfadının bu topraklardan istifade ettirilmesini temin ediyor... Ahfadı böylece araziye aldıktan sonra orada 43 parça köyün 100 bin nüfuslu halkına tahakküm ettiler. Arkadaşlar bu tahakküm şudur : Yakinen şahidi oldum, tahakküm o kadar ileri gitmiştir ki bu toprakta oturan bir hayli kalabalık nüfus ağaç dahi dikemez vaziyettedir. Evinin damını çiftlik sahibine müracaat etmeden ve onun müsaadesini almadan yaptıramaz.» (8)

Zonguldak Milletvekili Emin Erişirgil, kanun tasarısına karşı olanların unuttukları önemli bir noktaya temas ederek modern mülkiyet görüşünün ferde mutlak ve inhisari hak sağlamadığını sosyal sorumluluk yüklediğini belirtiyor : «Mülkiyetin Roma hukukçularının tarif ettiği şekilde bir tarifi XVIII. Asırdan beri dünyanın hiçbir tarafında mevcut değildir... Siz madenleri bundan üç sene evvel istimlâk ederken böyle bir mülkiyet düşüncesiyle mi yaptınız? Yalnız istimlâk ettiniz, fiyat bile söylemediniz.» (9)

Emin Erişirgil ortakçılık usulünün faydasızlığına da değiniyor : «... Ortakçılık tarzındaki işletmenin iyi neticesi olduğunu söylemek sarih ve meydanda olan bir şeyi bilmemek demektir... Emlâk sahibi ortakçıdan, ortakçı emlâk sahibinden daimi şekilde şikâyetçidir. ... Bazı arkadaşlar toprak aşk ister, arazi sahibinin aşkı vardır. Toprak üzerinde iyi istihsal bununla mümkün olur dediler. Gayet doğru. Onun içindir ki bu kanun çıkıyor. Toprak veriyorsunuz. Aşk veriyorsunuz, bağlılık veriyorsunuz ve dolayısıyla istihsal de çoğalıyor...»

Topraksız çiftçiye dağıtılmak üzere kamulaştırılacak toprak bedelinin nasıl ödeneceği konusunda da rayic bedel ölçüsünün uygulanamayacağını Emin Erişirgil savunmuştur : «... Diyorlar ki, toprak verin ama değer pahası ile verin, tâ ki hem hukuki mevzuata uygun gelsin, hem de bir takım mağdur olacak vatandaşlar hiç kalmasin. Bu güzel bir şey ama meseleyi yakından tetkik etmeli. Değer paha ile vermek demek, alelâde istimlâk usulü ile vermek demektir. Alelâde istimlâk usulü ile bu işin yapılamayacağını 1937 yılında Anayasaya madde koyarak kabul etmişsiniz.» (10)

Toprak sahiplerinin, Birinci Dünya Savaşında ve Kurtuluş Savaşında para ve buğday yardımı yapan toprak sahiplerinin böyle bir muameleye maruz bırakılmaması hakkındaki görüşleri Sedat Çumralı (Konya) haklı olarak tenkid ediyor, «... Umumi harpte, millî mücadelede memleketin sıkıntılı günlerinde para yardımı, buğday yardımı, yapan vatandaşların yanında bu topraklar için kanını dökenler de vardır. Çıkaracağımız kanunu sessiz sedasız bek-

leyenler de vardır. Bunların da haklarını gözetmek milletvekillerine düşen ödevlerin en büyüğüdür...» (11)

Topraklandırma tasarısını müdafaa eden ve tasarıya karşı duranların aslında kendi menfaatlerini ve statükoyu savunduklarını söyleyen Alaeddin Tiritioğlu (Kütahya) olmuştur.

«...Bu kanunun gerek karışık komisyonda konuşulduğu sıralarda, gerek yüksek huzuruza sunulduğundanberi apaçık iki ana zihniyetin çarpıştığı görülmektedir. Birinci zihniyet, toprak mülkiyetinde statükoyu olduğu gibi muhafaza etmek ve devletin düzenleyeceği bütün nimetlerden istifade etmek. Tabiiyatıyla bu zenginleşme neticesinde gerek ortakçı, gerek kendi ailesinin refaha kavuşacağını iddia eden bir zihniyettir... İkinci zihniyet... amele yarıcı olarak... başkasının mülkünde çalışanları, toprağa fiilen sahib kılmak ve devletin düzenleyeceği krediyi fiilen kendilerine mal etmektir. Ben bu zihniyeti müdafaa edenlerdenim.»

Sonuç :

Çiftçiyi Topraklandırma Kanunun hükümleri, bu kanunda daha sonra yapılan değişiklikler ve Anayasa Mahkemesince kanunun iptal edilen maddeleri başka bir incelemenin konusu olacaktır. Kanun tasarısının Büyük Millet Meclisinde müzakeresi sırasında ileri sürülen fikirler, kanunun tamamın pragmatik bir sâikle hazırlandığını ve zaruretleri karşılamak amacını güttüğünü göstermektedir. Tasarının savunmasını yapan Tarım Bakanının ve milletvekillerinin ifadeleri buunu açıklıkla ortaya koymaktadır. Hiç şüphesiz böyle bir kanunun hazırlanmasında Birinci Cumhurbaşkanı Atatürk'ün 1936 ve 1937 yılları açış konuşmalarında kanunun çıkmasını o zamanın tek partisi olan Cumhuriyet Halk Partisi için bir hedef olarak göstermesi ve Cumhuriyet Halk Partisi aydınlarının bu konuda halktan gelen talepleri değerlendirmeleri rol oynamıştır. Toprak dağıtılmasında büyük toprak sahiplerinden alınacak toprak bedelinin tam olarak ödenemeyeceği idrak edildiği için, daha 1937 yılında Anayasanın 74 üncü maddesinde yapılan değişikle, rayic bedel esasından vazgeçilmişti.

Tasarının aleyhinde bulunan milletvekillerinin savundukları görüşler, böyle bir kanunun servet düşmanlı-

ğı mânasına geleceği, toprak işçisine toprak verilmesinin sosyal istikrarı bozacağı, kadastro işlemleri tamamlanmadan topraklandırma yapılmasının sakıncalı olduğu, değer pahanın mutlaka verilmesi gerektiği, toprak dağılımında adaletsizlik olmadığı noktalarında toplanmaktadır.

Toprak Reformuna 1945 yılında karşı çıkanlar ve Çiftçiyi Topraklandırma Kanununun ihtiyaçları gereği gibi karşılayacak bir nitelik kazanmasını önleyenlerle bugün toprak reformu tezini reddedenlerin görüşleri arasında hayreti çekecek derecede yakın bir beraberlik vardır. Buna karşı toprak reformu tezini savunanların fikirlerinin ise, o zamandan bu yana daha güçlü ve daha belirli bir karakter kazandığı göze çarpmaktadır. Ancak, toprak reformunu, sosyal devletin asgari vazifesi sayan pragmatik ve çoğunluğun katıldığı görüş açısının yanında, toprak reformunu ideolojik bir muhteva içinde değerlendiren düşünüş de dikkati çekmektedir.

- (1) Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt 17, yıl: 1945, S. 67,68
- (2) Ibid., S. 71, 72.
- (3) Ibid., S. 73
- (4) Ibid., S. 81, 82.
- (5) Ibid., S. 84
- (6) Ibid., S. 112, 113.
- (7) Ibid., S. 69
- (8) Ibid., S. 79
- (9) Ibid., S. 118
- (10) Ibid., S. 120. 1924 Anayasasının 74 üncü maddesinde çiftçiyi topraklandırma maksadıyla yapılan değişikliğin izahı ve tartışması için «Toprak Reformu Yolunda İlk Adım» başlıklı makalemize bakınız. Forum, 15 Haziran 1965, Sayı 269.
- (11) Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt 17, yıl: 1945, S. 133
- (12) Ibid., S. 139.

André Antoine

CHEZ LES TUR S

Précédé d'un avant - propos de Metin AND et suivi de documents

réunis et publiés par Metin AND
FORUM Editeur A Ankara

6 lira

Dergimizden pul karşılığında temin edilebilir.

Merkez Bankasının Bağımsızlığı

Sait DİLİK

(Geçen sayıdan devam)

— Bağımsızlığın Sınırları —

Bağımsızlığın lehinde ileri sürülebilecek en önemli argüman, bu sistemde merkez bankasının para politikasını, siyasî etki ve görüşlerden uzak olarak ülkenin iktisadî gereklerine göre yönetebilme imkânına sahip olmasıdır. Böylece bu sistemde diğer iki sistemin en büyük sakıncaları önlenmiş olmaktadır. Bundan başka bağımsız merkez bankalarının uzmanları bilgi ve görüşlerini değerlendirmeleri mümkün olacaktır. Gerçekten bu elemanların görüşleri öbür sistemlerde olduğu gibi politikacıların siyasî istek ve çıkarlarına boyun eğmeyecektir.

Acaba merkez bankaları için hiç bir şart ve kısıt tanımayan bir bağımsızlık mümkün müdür? Böyle bir bağımsız ekonomik bakımdan uygun düşer mi? Bu sorunun incelenmesiyle dolaylı olarak böyle bir anlamdaki bağımsızlığın sakıncaları da ortaya dökülmüş olacaktır. Fakat önce bağımsızlığın şekil ve unsurlarına kısaca değinmek faydalı olacaktır.

Bir merkez bankasının bağımsızlığı ;

- 1 — Personel,
- 2 — Fonksiyon,
- 3 — Mülkiyet bakımından olabilir.

Eğer hükümet bankanın yöneticilerini atama ve görevden ayırmaya yetkili değilse, banka personel bakımından bağımsızdır. Fonksiyon bakımından bağımsız merkez bankasının para politikasını tayinde hükümet veya parlâmentonun her hangi bir şekilde kontrol ve emrine bağlı olmaması demektir. Mülkiyet bakımından bağımsızlık ise, merkez bankasının sermayesinin devletin elinde olmadığı zaman mevcuttur.

Para politikası bakımından yalnız ilk iki şık yani personel ve fonksiyon bakımından bağımsızlık önem taşımaktadır. Mülkiyet bakımından bağımsızlık ise, bir zamanlar sanıldığı gibi aksine, sadece şekli bir anlamı sahiptir. Bir merkez bankasının ser-

mayesinin özel veya devlete ait olması, para politikasını tayinde onun devlete bağlı olup olmaması üzerinde hemen hemen hiç bir rol oynamamak tadır. Bağımsızlığı tayin eden en mühim faktör bankanın organizasyonudur. Gerçekten sermayesi özel olan bazı bankalar, yönetimleri bakımından büyük çapta hükûmete bağımlıdır. Örneğin İspanya Bankası. 1945 ten önce özel bir kurum olan Fransa Bankası da hükûmetin etkisi altında çalışıyordu. Buna karşılık sermayesi tümüyle devlete ait bir çok merkez bankaları, para politikası hususundaki ölçü ve kararlarında bağımsızdır. Örneğin Federal Almanya Merkez Bankası - Die Deutsche Bundesbank - Avustralya, Yeni Zelanda ve İsveç Bankaları. Fakat son iki banka parlamentonun kararlarına tabidir.

Yakın zamanlara kadar bir merkez bankasının sermayesinin devlete ait olup olmaması, bankanın bağımsızlığı konusunda en önemli bir faktör olarak kabul edilmekteydi. Bu anlayışın tipik, örneğini C. H. Kisch ve W. A. Elkin'in şu sözlerinde buluyoruz : «Merkez bankasının hükümet murakabesinden azade tutulması arzu ediliyorsa bidayette bankayı müstakil bir müessese olarak teşkil etmek ve hükümetle münasebetlerini tayin ve tesbit etmek lâzımdır. Fakat bir «Devlet Bankası» tesis edip, bilâhare bankanın devletle alâkasını kesmek, bittabi birtakım ihtilâflar tevliid eder. Bununla beraber merkez bankası devletin malı olduğca, nizamnamesinde ne kadar şartlar bulunursa bulunsun, gene hükümet tazyikinden kurtulamıyacaktır.»¹ Bu görüşün izlerini bir çok merkez bankalarının statülerinde bulmak mümkündür. Örneğin 1930 da T. C. Merkez Bankası kurulurken, Bankanın devlet ve özel çıkar gruplarına karşı bağımsız kalması lâzım geldiği inancı vardı. Öte yandan Merkez Bankasında memleketin çeşitli iktisadî sınıfları ile Devlet menfaatlerinin temsil edilmesi gerektiği ve Banka ile Devlet arasındaki bağların tamamen çözülemeyeceği görüşü yerleşmişti. İşte bu görüşün sonucu T.C. Merkez

Bankasının sermayesi belirli kısımlara bölünerek Devlet ve çeşitli iktisadî sınıflar arasında paylaştırılmıştır. Bankanın Devlete karşı bağımsızlığını korumak için de örneğin Devletin hissesi Bankanın sermayesinin % 15 i ile sınırlandırılmıştır. (Bu miktar sonradan % 25 e çıkarılmıştır). Öte yandan T. C. Merkez Bankasının para politikasının ana hatlarını tayin görev ve yetkisini taşıyan İdare Meclisi (şimdi Müdürler Kurulu) ² kapitalin bölünüşüne paralel bir şekilde örgütlenmiştir. Böylece T. C. Merkez Bankasının bağımsızlığı probleminin yukarıda sözü geçen anlamda çözülebildiği sanılmıştır. Gerçekte ise kapitalin bu şekilde kısımlara ayrılmasının, Bankanın bağımsızlığı üzerinde hiç bir rolü olmamıştır. Buna karşılık İdare Meclisinin teşekkül tarzı para politikası bakımından düşündürücü ve tehlikeli bir durum yaratmıştır. Gerçekten İdare Meclisi, hissedarlarla (Hükümet, millî bankalar, diğer banka ve imtiyazlı şirketler, Türk firmaları vs.) ticaret, sanayi ve ziraat sektörünün temsilcilerinden teşekkül etmektedir. Bu özel ve kamusal çıkar grupları kendi çıkarlarını koruma kaygısıyla memleketin genel ekonomik menfaatlerini her zaman göz önünde tutmaksızın, kredi ekspansiyonu yönünde gelişen her para politikasını benimsemeye ve aksine her kontraksiyon politikasını köttilemeğe eğilimli olabilirler. Bu da ülkenin devamlı bir enflasyonist gelişmeye doğru itilmesi sonucunu doğurabilir.

Fakat Türkiyede geçirdiğimiz enflasyonlarda bütün bu çıkar gruplarının etkili oldukları sonucunu çıkarmak da pek doğru olmayacaktır. Zira Türkiyede Merkez Bankası politikası pratikte sadece Devlet tarafından tayin edilmiş ve Devletin Merkez Bankası politikasında kesin hakimiyeti karşısında diğer çıkar grupları hiç bir zaman seslerini duyuracak ve para politikasında çıkarları yönünde etkili olacak bir duruma ulaşamamışlardır. Gerçekten Hükümet gerek Merkez Bankasının önemli kilit noktalarını elinde tutması (örneğin İdare Meclisi Reisliği) ve diğer personel üzerindeki etki imkânları gerekse Merkez Bankası Kanunu'nun ve başka özel kanunların sağladığı diğer yetkiler yardımıyla ve nihayet arzu ve ihtiyaç duyduğunda Merkez Bankası Kanun'unda değişiklikler yapılmasını sağlayarak para politika-

sının tek hâkimi olmuştur. Merkez Bankası Hükûmetin bir nevi idare organı haline gelmiştir. Böylece Hükûmetin görüş ve tutumuna göre, enflasyonist ve (enflasyondan çok korkulduğu zamanlarda) deflasyonist politikalar izlenilmiş ya da istikrar çabası gösterilmiştir.

Tekrar konumuza dönelim; Acaba hiç bir şart ve kısıt tanımayan bir bağımsızlık mümkün müdür ve bu ekonomik bakımdan uygun düşer mi? Önce belirtelim ki, bir ülkenin bir harb ya da iç kriz sebebiyle özgürlüğü ve bütünlüğü tehlikeye düşmüş ve bunların savunulması için Merkez Bankasının yardımına kesinlikle ihtiyaç duyulmaktaysa, bu koşullarda merkez bankasının bağımsızlığını ileri sürerek yardımını reddetmesi çok anlamsız olurdu. O halde bu gibi şartlarda gereğinde hükûmete bankaya müdahale hakkı tanımak zorunlu olacaktır. Ancak böyle bir durumun kanun hükümleri ile önceden etraflı, açık ve kesin bir şekilde tesbiti güçtür. Bu amaç ile konulmuş hükümler hükûmet tarafından, böyle bir durumun gerçek olarak var olmadığı zamanlarda da kötüye kullanılmaya elverişlidir. Özellikle banka yöneticileri memur anlayış ve psikolojisi içinde iseler, bankanın bağımsızlığını kaybetme tehlikesi büyüktür. Buna karşılık gereğinden fazla tedbirli ortodoks yönetici tipleri böyle hükümlerin eksikliği ve hatta bunların varlığında bile, ülkeyi tam ihtiyacı olduğu zamanlarda merkez bankasının yardımından mahrum edebilirler. R. Stucken, kapalı bir ifade ile de olsa, Nasyonal Sosyalistlerin iktidara gelişini ve bunun doğurduğu tarihî sonucu, Nazi Devrinden önceki iktisadî krizin giderilmesinde Reichsbank'ın Hükûmete gereken yardımı yapmamış olmasına bağlıyor. Aynı şekilde v. Spindler - Becker - Starke, Reichsbank'ın hükûmete bağlı olmadığı 1931 - 34 yıllarında deflasyonist bir politika izlediğini ve bu politikanın Nasyonal Sosyalistlerin iktidara gelmesi ve dolayısıyla Almanya'nın çökmesinde rol oynayan şartlardan birini doğurduğunu söylüyorlar⁶ Bu hususlar bize gösteriyor ki para politikasının iyi bir şekilde yönetilmesinde merkez bankasının mevzuatının mükemmelliği yanında, onu yöneten kişilerin ileri görüş, anlayış ve şahsiyetlerinin rolü büyüktür. İn-

giltire Bankasının girişinde bulunan «men not measures» sözünü bu gün de tasvip etmemek mümkün değildir.

Bu kısa açıklamadan sonra şimdi normal zamanlarda bağımsızlığı sınırlayan gerçek iktisadî sebeplerin mevcut olup olmadıklarını araştıralım :

Merkez bankaları ellerinde bulunan araçlarla iktisadî konjonktürü her zaman istenilen yönde etkileyebilecek durumda olsalar öte yandan para politikası ile hükûmetin genel iktisat politikası birbirleri üzerinde etkisiz kalsaydı, kısıt tanımayan bir bağımsızlık ekonomik bakımdan uygun düşerdi. Gerçekten bu durumda merkez bankası para politikasını tek başına başarı ile yürütebilirdi. Acaba merkez bankaları iktisadî konjonktüre gerektiği zaman arzu edilen bir yön verebilecek durumdadırlar mıdır?

Tecrübeliler göstermiştir ki merkez bankaları iktisadî konjonktüre her istenilen yönde etki yapmada başarı gösterememişlerdir. Özellikle iktisadî depresyon devrelerinde ekonomiyi tekrar canlandırmak için gerekli ilk hareketi sağlamada merkez bankalarının imkânlarının yetersizliği tartışmasız kabul olunmaktadır. Zira psikolojik ortam elverişli değilse merkez bankasının para hacminin genişlemesi için alacağı tedbirler, uygun nakdî şartlar yaratabilmekle birlikte, toplam etkin talebi yükseltmeğe kâfi gelmeyecektir. Genellikle konjonktürün gelişimi hakkında itimadın sarsıldığı böyle devrelerde müteşebbisler ucuz da olsa kredi almaya ve yatırım yapmaya eğilimli değildirlere. Merkez bankası bunları hiç bir şekilde yatırım yapmaya ve kredi almağa zorlayamaz. Föhl'e göre böyle bir devrede iskonto haddinin sifıra indirilmesi bile müteşebbislerin tutumunu değiştirmeğe kâfi gelmeyecek ve belki bu gibi olağan dışı tedbirler azalmış olan itimadı daha da sarsacaktır.⁶ Bu sebeple iktisadî bir depresyonu giderebilmek için merkez bankasının yanında hükûmetin de konjonktür politikası izlemesi gerekecektir. Gerçekten hükûmet bütçe politikası yardımıyla, depresyonla savaşta toplam talep, üretim ve tüketim üzerine daha direkt etki yapabilecek durumdadır.

Konjonktür politikası kontraktif bir yönde ise, para politikası ile hükûmetin izleyeceği konjonktür politikası yani maliye politikasının imkânları aşağı yukarı aynıdır. Fakat para politikası bu halde de yalnız başına amaca ulaşabilecek durumda değildir. Gerçekten bu politika şiddetle uygulanmayacak olursa çok zaman sadece yetersiz bir etki gösterebilmektedir. Şiddetle uygulandığında ise gerekli etkiyi gösterebilmekle birlikte aynı zamanda iktisadî faaliyetlerde arzu edilmeyen bir gerileme doğurmaktadır. O halde bu yönde bir konjonktür, politikası izlerken de merkez bankasının hükûmetin maliye politikası ile desteklemesi gerekmektedir. Görülüyor ki merkez bankaları ellerindeki araçlarla yalnız başına etkili bir konjonktür politikası izleyecek ve konjonktüre arzu edilen bir yön verebilecek durumda değildirlere. Bunun için maliye politikasının yardımı zorunludur.

Acaba konjonktürü istenilen yönde etkileme yalnız maliye politikasıyla mümkün olmayacak mı? Buna da hayır demek gerekir. Gerçekten hükûmetin etkili bir maliye politikası izleyebilmesi için merkez bankası para politikasının yardımı zorunludur. Para politikasının yardımını olmadan, örneğin bir «açık bütçe -deficit spending-» politikası düşünülemez. Gerçi hükûmetin merkez bankası kaynaklarına yani yeni yaratılan satınalma gücüne dayanmadan da istikraz yaparak açık bütçe politikası izleyebileceği ilk bakışta akla gelebilir. Fakat böyle bir politika çok dar bir alanda başarı ile uygulanabilir. Örneğin bu politika sadece optimal bir istihdam seviyesinde bulunan bir ekonomide, her hangi bir şekilde toplam talepte doğabilecek bir azalmayı önlemede etkili olabilir. Gerçekten böyle bir istihdam seviyesinde yapılan tasarruflar her hangi bir sebeple artık tümüyle yatırımlarda kullanılmıyorsa, devlet, istikrazlarla karşılayacağı bir açık bütçe yardımıyla, tasarruf fazlası sonucu atıl kalmaları beklenen satın alma gücünü tekrar harekete geçirebilir. Böylece toplam talebin düşmesi önlenir. Fakat, gerçek alanda ekseriyetle karşılaştığımız gibi, ekonomi arzu edilen istihdam seviyesinden biraz uzaklaşmış ya da bir depresyonla karşı karşıya bulunuyorsa, toplam talebi artırabilmek için

bütçe açıklarının merkez bankası kaynaklarından yani yeni yaratılacak satın alma gücüyle karşılanması zorunludur. Demekki etkili bir «açık bütçe politikası» da para politikasının yardımına bağlıdır. Hükümetin izleyeceği bir kontraksiyon, yani bütçe fazlalıkları elde ederek fazla talebin giderilmesi politikasına gelince, eğer kredi bankalarının merkez bankası nezdinde reeskont imkânları tükenmemiş ve kredi muslukları tıkanmamışsa, etkisiz kalacaktır. Öte yandan esasen kendileri de politikacı olan hükümetler popüler olmuyan böyle tedbirler almaya her zaman kolayca yanaşmıyacaklardır. Bu cesareti gösteren hükümetlerse, seçmenleri gücendirmek istemeyen parlâmentonun direnmesiyle karşılaşacaklardır. Zira hükümetin bu gibi tedbirleri uygulayabilmesi için parlâmentodan gerekli kanunların çıkmış olması lâzımdır.

Bundan başka özellikle kısa süreli konjonktür dalgalanmalarıyla savaşta maliye politikasının uygulanması her zaman mümkün olmamaktadır. Zira maliye politikası yeter derecede bir elastikiyete sahip değildir.⁸ Bunun için önce uzun süren, vergi nisbetlerinin değiştirilmesi ve yeni malî kanunların çıkarılması gibi tedbirlerin alınması lâzım gelmektedir ki, bu arada çok zaman, tedavisine çalışılan konjonktür devresi atlatılmış ve zıt yönde bir gelişime girilmiş olunmaktadır. O halde maliye politikası da yalnız başına, etkili bir konjonktür politikası izlenebilmesi için yeterli değildir.

Görülüyor ki her iki politikanın da kendilerine göre eksiklikleri ve karşılaştıkları engeller vardır. Bu sebepten ötürü etkili bir konjonktür politikası izlenebilmesi için para politikası ile maliye politikasının birbirlerini tamamlamaları ve çelişmeye düşmemeleri gerekmektedir. Bu her iki politikanın, amaca ulaşmada optimal bir etki gösterecek şekilde birbirleriyle kombine ve koordine edilmeleri yani hükümet ve merkez bankasının işbirliği yapmaları ile mümkündür. O halde merkez bankasının bağımsızlığı bu zorunlu işbirliğine engel teşkil etmemelidir.

Merkez bankalarının kayıtsız şartsız bağımsızlığını sınırlayan diğer bir husus da bankanın izleyeceği para politikasında, hükümetin genel iktisat politikasıyla çelişmeye düşmemesi ve bilâkis görevi çerçeve-

si içinde onu desteklemesi gerektiğidir. Zira amaç en iyi para, en iyi maliye ya da en iyi fiat politikası değil, en iyi genel ekonomi politikasıdır. Eğer genel ekonomi politikası para politikasıyla desteklenmediği için istenilen başarıya ulaşamıyorsa, daha da kötüsü para politikasıyla ekonomik gelişme köstekleniyorsa, paranın istikrarı sağlanmış olsa bile merkez bankası görevini yapmış sayılamaz. Çünkü «her neye mal olursa olsun» anlayışı ile gerçekleştirilen para istikrarı ekonomi için hiç bir değer taşımaz.

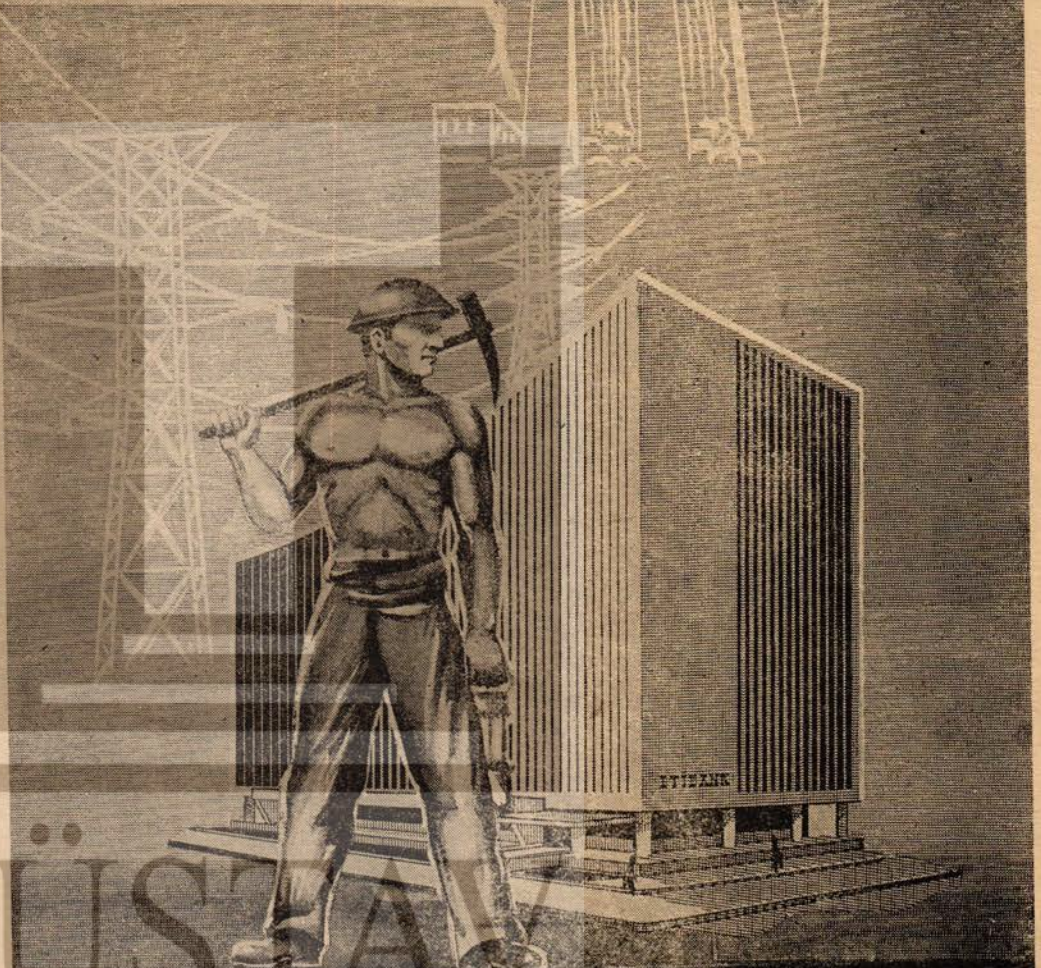
- 1 — C.H. Kisch — W.A. Elkin, Merkez Bankaları, London 1931, Türkçe çevirisi, s. 33.
- 2 — 1960 Yılında 23 Sayılı kanunla.
- 3 — S. Dilik, Die Geldverfassung und die

Währungspolitik der Türkei, Freiburg Br. 1961, s. III.

- 4 — R. Stucken, Die Bundesbank, Aufbau und Aufgaben, Schriftenreihe der Zeitschrift für das ges. Kreditwesen, Band/1, Frankfurt/M 1950, s. 47.
- 5 — v. Spindler — Becker — Starke, Die Deutsche Bundesbank, zweite, erweiterte Auflage, Stuttgart 1960, s. 13-14.
- 6 — C.Föhl, Geldschöpfung und Wirtschaftskreislauf, 2. Auflage, Berlin 1955, s. 416.
- 7 — Burada yatırım kavramını, Keynes ve onunla doğan «yeni ekonomi» nin yaydığı anlamda yani tasarruf = yatırımlar şeklinde değil klâsik anlamda kullanıyoruz.
- 8 — H. Haller, Finanzpolitik, Grundlagen und Hauptprobleme, 2. verbesserte Auflage, Tübingen — Zürich 1961, s. 274.

MADEN, ENERJİ VE BANKACILIK SAHALARINDA OTUZ YILDIR MEMLEKET HİZMETİNDE

ETİBANK
SERMAYESİ: 500.000.000 TL.

Genel Müdürlük		Subseler	
Genel Müdür	11 21 94	Ankara	11 15 47
Genel Müdür Mv. (İdari)	11 16 24	Anafartalar	11 45 31
" (Teknik)	11 21 53	Pangaltı	48 31 31
" (Enerji)	11 46 07	Beyoğlu	44 80 20
" (Bankacılık)	11 71 56	Cemberlitas	22 13 92
Satırallar	11 61 40 (5 hat) 11 99 91 - 11 93 28 - 11 36 31 - 11 21 81	Denizli	18 37
Genel Sekreter		Karaköy	44 12 52
Bankacılık Banka Hiz. Şube Md.	12 85 44	İsparta	11 93
Krediler ve Dis. Muameleler Şb. Md.	11 69 27	İzmit	15 59
		İstanbul Alım - Satım	44 46 48/49
		Izmir	38 220
		Aydın	19 39
		Balıkesir	16 68
		Diyarbakır	12 50
		Adana	38 28
		İskenderun	19 72
		Kayseri	17 08
		Zonguldak	18 44

Tasarruf sahiplerine en büyük imkânları ancak ETİBANK sağlar

Yalana ve Aldatmaya Dayanan Bir Bakan

Muammer AKSOY

«Gençlik» Dergisinin Temmuz ayı sayısında Mehmet Turgut'un petrol sorununuzla ilgili cevaplarını okudum ; ve itiraf edeyim ki, bir bakanın ağzından çıkan bu kadar olumsuz sözlere hiç hayret etmedim. Çünkü bu kişinin, siyasî hayatta samimiyetten ne derece yoksun olduğunu artık yeteri kadar öğrenmiş bulunuyoruz. Açıkça söylemeye cesaret edemediği «memleket için zararlı fikirleri», elâstiki kelime ve cümlelerle belli olmaz, ne mânaya geldiği anlaşılabilir bir hale koyma çabası içindedir. Bununla da yetinmeyen Mehmet Turgut, ustasının «Hafızai beşer nisyan ile malûdür» düsturundan azamî derecede faydalanmak suretiyle «kritik anı atlatılmak» için gerekçelerle alay edencesine hakikatleri istediği gibi tersine çevirmektedir (tahrif etmektedir). Birbirine tamamen zıt görüşleri bir kaç hafta veya gün içinde (hatta aynı toplantıda bile) çekinmeden arka arkaya savunabilecek kadar prensipsizlik ve fikirsizlik örneği göstermekte olan bu zat, aslında ağzından çıkan bu sözlerin de hiçbirine inanmamaktadır.

Şimdi bu kişinin verdiği cevapları ele alalım :

1 — Gençler kendisine «petrol konusunda amacımız nedir?» diye soruyorlar. Onun verdiği cevap, her siyasî mezhep ve okula mensup kimsenin çekinmeden sarfedebileceği sözlerden ibarettir : «Gayemiz, memleket petrolünü en kısa zamanda, en verimli bir şekilde ve millî menfaatlere en uygun tarzda bulup işletmektir.»

Turgut'un, bu yuvarlak ve kaypak cümlelerle petrol sorunuza ilişkin bir görüşü ve kendi benimsediği çözümü ortaya koymadığı meydandadır. Hangi görüş, program veya çözümü kabul etmiş olursa olsun, bir siyaset adamı «gayemiz, memleket petrolünü en yavaş bir tempo ile, en verimsiz şekilde ve millî menfaatlere en zıt tarzda bulup işletmektir ; veya hiç bulmamak ve hiç işletmemektir» diyecek değildir. Bakanın arkasına sığındığı ve sanki bir söz söylüyormuş gibi sarfettiği bu sözler, belli ve objektif gayeler olarak ilân edilemeyecek, soyut hedeflerdir (bedahetlerdir). Artık belli bir sosyal, ekonomik veya hukukî sorunda, «vatan ve milletin hayrına hareket etmek» gibi bedahet sayılacak pek genel bazı hedefler, «amaç» olarak ilân edilemez. Bu gibi formüller, hiçbir muhtevaya sahip olmıyan, hiçbir değer taşımayan «boş çerçeveler» olarak nitelendirilmek zorunluğundadır. Zamanımızda «memleketi satmak» veya «memleketin bir parçasını satmak», ya da «yurdun servet ve kaynaklarını satmak» isteyenler bile, böyle çerçevelerden, bu cilâli sözlerden bol bol faydalanmaktadırlar. Ancak somut çözümler dile getirildiği zamandır ki, «vatan ve millet yararı» sözlerinin ne derece samimi olarak kullanıldığı anlaşılabilir. Bizim «mandacılar» veya Batıdaki «Quisling'ler» bile, daima «millî menfaatlere en uygun yoldan gideceklerini» söyleyerek, millî menfaate en aykırı, fakat başa geçecek bir avuç insanın ve yabancı istismarcının çıkarına en uygun yolu savunmuşlardır. Bu gün de, iktisadî alanda benzer yolları (yani iktisadî vesayeti, «iktisadî manda» yı) benimseyenler vardır. Bunların hiç değilse görüşlerini açıkça söylemek ve kendilerine göre memleket bakımından faydalı buldukları noktaları belirtmek cesaret ve dürüstlüğü gösterbilmeleri gerekir. Nitekim Kongo Başvekili Bay Combe, zamanımızda bu yolun ve zihniyetin sembolü haline gelmiştir. Bu yolu tutmak, şüphesiz ki millî yarar, millî egemenlik ve millî haysiyet bakımından çok yanlış ve hatta utançtırıcıdır. Amma ne olursa olsun, böyle bir yolu tutan adamın hiç değilse savunduğu görüş ve çözümü açıkça belirtmesi, gerçek fikirlerini saklamaya tenezzül etmemesi yani «fikrî ve siyasî sahtecilik» yollarına sapsamaması kendi lehine kaydedilecek bir tutum sayılmak gerekir. Zira Kongolu Bay Combe'nin benimsediği devlet ve toplum sistemini (izleyeceği siyasî ve iktisadî yolu) sıkılmadan

itiraf etmesi, onun bu yanlış yolun memleket için faydalı olduğuna inandığına karine teşkil eder. Aksi halde bu kişi de, gerçek görüşünü, benimsediği siyasî ve iktisadî sistemi gizliyecek yollara başvurabilirdi.

Buna karşılık 1965 yılının Türkiye'sinde AP. li Enerji Bakanının, gayemiz, «petrolü millî menfaatlere uygun tarzda bulup işletmektir» yolundaki en kaypak ve en elâstiki bir formülle hiçbir şey söylememek, renk vermemek kurnazlığına başvurmasını, samimî Çombelerinkinden bile daha kötü bir yol saymaktayız. Siyaset adamı olmak, milleti aldatma çabası içinde binbir canbazlık göstermek demek değildir.

Samimi siyaset adamı, politika alanında Mehmet Turgut kadar acemi ve petrol konusunda onun kadar bilgisiz (*) olsa bile, açıklık ve dürüstlük sayesinde yine de ortaya bir fikir koyabilir. Onu dinleyenler veya okuyanlar, bu kişinin «petrol alanında hangi çözümü, gidilmesi bahis konusu olabilecek yollardan hangisini tercih ettiği» ni anlıyabilirler. Meselâ samimi bir siyaset adamı, - petrol konusunda ne kadar az bilgi sahibi olursa olsun - hiç değilse, akla ve sağduyuya dayanarak, şöyle diyebilir : «Biz memleketimizde petrol üretimini ve dışarıdan petrol satın alınmasını, memlekete en çok döviz sağlayacak ve en çok döviz tasarrufunu gerçekleştirecek şekilde düzenliyeceğiz. Bunun yolu ise, millî müessesenin istihsalını artırıcı ve böylece iktisadî değerlerin memlekete kalmasını sağlayıcı tedbirleri almaktır. Millî müessesenin arama ve işletme imkânlarını daraltan hukukî engelleri kaldırmak ve bu imkânı genişleten iktisadî ve malî kolaylıkları yaratmak gerekir.»

Yahut bunun aksine, samimi olan amma ters düşünen bir siyaset adamı şöyle diyebilir : «... bunun yolu ise, yabancı şirketleri memlekete çekebilmek ve burada azamî yatırım yapmalarını sağlama imkânını yaratmak olduğuna göre, devlet işletmelerini ve millî müesseseleri üvey evlât muamelesine tâbi tutan, yabancı şirketlere aşırı üstünlükler sağlayan Petrol Kanunumuzu aynen muhafaza etmek ve hatta mümkün olursa yabancı şirketlere yeni öncelikler ve menfaatler tanımak için uğraşmaktır.»

İşte Mehmet Turgut ve aynı zihniyetteki kişiler, «Türk toplumunun zararına olarak sadece yabancı şirketlerin menfaatlerini sağlama istikametinde düzenlenmiş Petrol Kanunumuzu her noktasında savundukları» halde, bunu açıkça itiraf etmek cesaretini gösterememektirler. Onlar, petrol üretimimiz sayesinde memlekete en çok döviz sağlamayı değil, «ne pahasına olursa olsun Amerikan şirketlerini darıltmamayı ve böylece Amerikan dostluğunu (daha doğrusu Amerikan sermayesinin işbirliğini) gölgelememeyi» ana amaç haline getirmişlerdir. Bu amaç uğruna, iktisaden sömürülmeğe razı olmak ve her türlü siyasî tavizi kabul etmek yolunu tercih etmektedirler. Bu da bir siyasettir ; onun da sayısız sakıncaları yanında bazı faydaları da olabilir. Ve her şeye rağmen bu kadar zararlı olan bir çözüm ve yol dahi, tartışma konusu yapılabilir. Evet bazı safdillerin veya çıkarıcıların vaktiyle yaptıkları «Amerikan mandası» nı kabul etme teklifi dahi, şüphesiz ki, memlekete geçici olarak bazı maddî faydalar sağlayacaktı. Amma devletin ve milletin geleceği ve mânevî varlığı bakımından taşıdığı sınırsız sakıncalar yanında, bu faydalar pek hafif, arızî ve geçici olduğu içindir ki, onu teklif edenleri, bugün en hafif tâbiri ile ayıplamakta ve damgalamaktayız.

2 — Gençler, «Bu amaca ulaşmak için başvurulacak vasıtalar nelerdir? a) Hükûmetin görüşü nedir? b) Şahsî görüşünüz nedir?» diye Bakana soruyorlar. Aldıkları cevabın, ne gerçeği ifade edebilme cesareti ve samimi-

yetle, ne de dürüstlikle bağdaşması imkânsızdır. İşte Turgut'un cevabı : «Hükûmetin görüşü hükûmet programında mevcuttur.»

Bu cevabı okuyanlar sanacaklardır ki, Hükûmet programında, «memleketin en yararına olacak tarzda petrol arayıp bulma amacına ulaşabilmek için, hangi vasıtalara ve tedbirlere başvurulacağı» belirtilmiştir. Çünkü M. Turgut, Hükûmetin programını hemen hemen herkesin unuttuğunu ; ve insanların % 99 unun kütüphaneye gidip bu programı bulmak ve tekrar okumak zahmetine katlanmayacağını pek iyi bilmektedir.

Bu sözler, gençleri ve dolayısıyla kamu oyunu aldatma çabasının en açık bir örneğidir. Çünkü hükûmet programında, petrol sorunu konusunda sadece alınması düşünülen tedbirler değil, bir tek petrol kelimesi bile yer almamıştır. Okuyucularının Millet Meclisi tutanaklarının 36 ncı cildinin 495 - 504 üncü sahifelerinde ve Cumhuriyet Senatosu tutanaklarının 25 inci cildinin 358 - 367 nci sahifelerinde yer alan hükûmet programına lütfen bakmalarını tavsiye ederim. Nitekim bu sükûttan dolayıdır ki İnönü, CHP. Grubu adına yaptığı hükûmet programını tenkit konuşmasında, (37 nci cildin 12 nci sahifesinde) aynen şöyle demiştir: «Programda hiç değinilmemiş olan petrol konusunda, yerli hampetrol üretim ve tasfiyesinin hızlandırılmasını ve petrol fiyatlarının indirilmesini sağlamak üzere zamanımızda alınmaya başlanmış tedbirleri, yeni hükûmetin de benimseyerek devam ettireceğini umuyoruz.»

Hükûmet programında petrole ilişkin bir kelime bulunmadığını, Bakanın unutmış olmasına imkân yoktur. Çünkü Bay Turgut, gençlerin sorusuna derhal cevap vermemiş, soruları yazılı olarak istemiş ; ve vezirlerini iki gün hazırladıktan sonra kaleme almıştır. Kaldı ki, bu Bakan, daha pek kısa bir süre önce Petrol Komisyonunda «Hükûmetin Petrol Kanunu alanında bir görüşü yoktur» diyen kişidir.

Amma o kişi, gerçeği gençlere ve kamu oyuna söyleyerek Hükûmetin petrol konusunda bir fikri olmadığını bir kere daha itiraf etmektense, böyle bir yutturmaca yoluna sapmak ve kendi fikirsizliğini örtbas etmek, daha doğrusu bağlı olduğu partinin ve kendisinin petrol konusunda memleket için zararlı olan görüşünü saklamak yolunu tercih etmiştir. AP. li Enerji Bakanının eline iyi bir fırsat geçtiği halde, «petrol konusunda tutulmasını istediği yolu gençlere ve kamu oyuna göğsünü gere gere açıklayacak (duyuracak)» yerde, bu cesareti gösterememesi, hatta görüşünü saklayabilmek için yalan yoluna bile sapmayı göze alması, bu kişinin vicdanında «kendi yollarının, memleket için zararlı olduğunu idrâk ettiği» nin en açık delilidir. AP. idarecileri ve onların görüşünü aynen uygulayan Enerji Bakanı, zaman zaman gerçek görüşlerini (yanlış bir ışık altında) ortaya koyma yoluna da gidebilmektedir. Örneğin, bütçe görüşmelerinde Turgut'un yaptığı ve parlamento tarihimize kara sahifeler olarak geçecek sözler böyledir.

Şurada burada, kendileri gibi düşünen kişilerin çoğunlukta olduğunu hissettikleri anda «Petrolcülüğümüzü Mobil ve Shell'in omuzlarına dayandırmak» istediklerini açık veya kapalı bir surette ortaya koyan bu kişiler, Atatürk'ün Cumhuriyeti kendisine emanet ettiği (ve kendileriyle hergün biraz daha iftihar etmek vesilelerine sahip olduğumuz) gençlerin gözünün içine baka baka «Türkiye'nin petrol dâvasını çözmek için buldukları utanılacak yol ve tedbirleri» söyleyememişlerdir. Gerçek durum böyle olduğu halde, bir bakanın, «Hükûmetin, petrol sorununda sanki bir görüşü ve programı varmış» gibi, milleti aldatmağa çalışmasını, en hafif deyimle «demokrasinin bir numaralı düşmanı olan demagoji ve aldatma politikası» nın tipik bir örneği olarak nitelendirmek gerekir.

Evet, hükûmet programında petrolden bir kelime söz yok iken, cebinde hükûmetin programını taşımasına imkân bulunmayan gençleri ve kamu oyunu aldatmak için, hükûmet programındaki tedbirlere (vasıtalara) atf-

ta bulunma yoluna rahatça sapabilen (yani bir nevi yalana başvuran) kişilerin, «yalnız petrol dâvasını memleket yararına çözüme bağlanmaları» nı değil, herhangi bir memleket dâvasını olumlu bir surette çözümlerini beklemeye aklen imkân yoktur. «Kritik anı atlat da, ne şekilde ve hangi araçlara başvurarak atlatırsan atlat» diyen Makyevelist zihniyeti benimsemiş siyaset canbazları, çağdaş dünyada, kendi memleketleri için sadece tehlikeler ve felâketler hazırlayabilirler.

Gençlerin, «petrol konusunda benimsediğiniz amaca ulaşmak için başvurulacak vasıtalar bakımından şahsî görüşünüz nedir?» yolundaki sorusuna karşı Bakanın verdiği samiyetten uzak «aldatıcı cevap», bundan bir önceki soruya verdiği aldatıcı cevabın «gerçek sebebinin» teşkil etmektedir : Bakan şöyle diyor : «Hükûmetin bir üyesi olarak görüşüm hükûmetin görüşünden farklı değildir». Mehmet Turgut kendi fikrini aydın gençlere karşı söylemeye cesaret emediği içindir ki, «benim görüşüm hükûmetin görüşünün aydın ve başka türlü olamaz» demek ve Hükûmetin görüşü nedir denildiğinde de, «programında yer almıştır» demek suretiyle, «görüşünü saklama oyunu» nu tercih etmiştir. Böylece, hiçbir şey söylememiş, hiçbir renk vermemiş olacağına kanidir. Gençliğin huzuruna utanılacak görüşlerle çıkarak, bir seçim arifesinde yıpranmamak gibi bir kurnazlık peşindedir bu Bakan.

Hükûmetin petrol konusunda programında yer alan tedbirler «hiç» den ibaret olduğuna ve Bakanın düşündüğü tedbirler de Hükûmetininkinin aynı olduğuna göre, Enerji Bakanı olan bu kişinin Türk petrol dâvasının amaca ulaşabilmesi için alınmasını istediği tedbirlerin koca bir «hiç» den ibaret olduğu, dolambaçlı ve çarşaklı yolların sonunda ortaya çıkmaktadır. Petrol konusunda amaca ulaşmak için alınacak tedbirler «hiç» tir demek ise, bugünkü durumun devamını savunmaktır. Zaten Turgut'un ve onun arkasındaki AP. idarecilerinin bugüne kadar savundukları siyaset de, Petrol Kanununda yer alan millî egemenlik, millî haysiyet ve millî yararlar bağdaşmaz ve sadece karteğe dahil yabancı petrol şirketlerinin menfaatlerini aşırı surette koruyan çözümleri devam ettirmekten ibarettir.

Bu münasebetle belirtmek isteriz ki, bu kişilerin «gençliğe ve halka yalan söylemeleri» kadar, «petrol konusundaki gerçek görüşlerini halktan saklamak istemeleri de, pek önemli olumsuz bir anlama sahiptir. Demokrasilerde siyaset adamlarının ve partilerin iktidara gelebilmelerinin ve iktidarda kalabilmelerinin tek vasıtası ve hatta sebebi, onların «Devlet idaresindeki gerçek (samimi) görüşlerini halka duyurmaları ve bu görüşlerin çoğunluk tarafından benimsenmesi» dir. AP. nin ve ona her bakımdan pek uygun düşen bir politikacı tipi olan Mehmet Turgut'un ise, «gerçek görüşlerini halka duyuracak yerde bu görüşleri halktan büyük bir itina ve titizlikle saklamağa çalışmaları, hatta fikirlerini saklayabilmek için yalana bile başvurmaktan kaçınmamaları», bizzat bu kişilerin «kendi gerçek görüşlerinin halk tarafından aslâ kabul edilmeyeceğini idrâk etmiş oldukları» nı gösterir. Evet Mehmet Turgut ve onun yol arkadaşları bilmektedirler ki, milletin büyük çoğunluğu, kendilerinin petrol konusundaki (ve maden konusundaki) görüşlerini duyarsa, onlara oy vermeyecektir. Hatta onlara karşı ağır ithamlarda bulunacaktır. Gerçekten 20. yüzyılın ikinci yarısında, «İktisadî alanda geri kalmış bir ülkenin servet kaynaklarını, yabancı sermayenin sömürmesine göz yuman hatta bu durumun değişmesi için yabancı sermayeden yana büyük çabalar sarfeden bu kişiler» in, 30 milyon refahını amaç edinmiş ve idealist (veya sadece realist) bütün çevreler tarafından mahkûm edileceği şüphesizdir. Bu memleketin servet kaynaklarını, bizim başarabildiğimiz noktalarda bile, yabancı ile yerliye eşit olarak (**) sunan insanlar, 27 Mayıs'tan bu yana her gün biraz daha uyanan Türk Gençliği karşısında, kendi gerçek görüşlerini dile getirecek cesareti gösterememektedirler.

3 — Gençlerin sorularından ikisine verilen yukarıda naklettığımız cevaplar, hem bu Bakanın ve hem de onun partisinin ne derece samimiyetten uzak, gerçek görüşlerini belirtme cesaretinden ne derece yoksun ve nihayet kamu oyunu aldatmaya ne derece teşne olduğunu gösterme bakımından yeter de artar da...

Ancak demokrasimizi soysuzlaştıran olumsuz bir politikacı tipinin sembolü haline gelmeğe başlayan bu kişiyi ve onun emrinde çalıştığı AP. idarecilerinin zihniyetini (siyasî çehrelerini) bütün çizgileriyle ortaya koymak için, diğer sorulara da bir kaç cümle ile dokunalım :

«Yabancı şirketlerin şimdiye kadar yaptıkları arama ve işletme faaliyetleri yeterli midir? Bu faaliyetler ekonomik bakımdan faydalı olmuş mudur?» sorusuna karşı Bakanın verdiği cevap, yine biraz kaypak ise de, «evet» den ibarettir. Bakan yalnız bu soruda biraz kesin olmayı tercih etmiştir. Zira M. Turgut, faaliyetlerinin yeterli olmadığını, hatta kanuna aykırı bir oyalama taktiği içinde bulduklarını yer ve kuyu numaralarını da vermek suretiyle belirttiğimiz yabancı petrol şirketlerinin, bu noktada açıkça savunuculuğunu yapmak zorunluğunu duymuştur. Amma normal bir bakana yakışır surette, yabancı şirketlerin yetersizliğini misallerle ortaya koyan ithamlarımıza cevap vermek yoluna gidememiş, sadece (bir cümle ile) vardığı karakuşu sonucu açıklamakla yetinmiştir. Mobil'in Batı Ramandaki ve hele 101 numaralı kuyudaki kanunsuz tutumunu ve hatta Silvan-ka'daki oyalama taktiğini, Petrol Komisyonunda bir ihtar mahiyetinde ortaya koyduğumuz, gerçekleri fotoğraflarla dahi isbatladığımız halde, bu konu üzerinde durmaktan kaçınan Bakanın, günün birinde Yüce Divan'da hesap vereceğinden aslâ şüphe etmiyoruz.

4 — Enerji Bakanının ; «T.P.A.O. ya arama ruhsatnameleri bakımından öncelik tanınmasına taraftar mısınız,» yolundaki soruya verdiği cevap da, yine «samimiyetsizliğin ve mertçe kendi görüşünü ortaya koyabilme cesaretine sahip olmamanın» tipik örneğini teşkil etmektedir, verdiği cevap şöyledir :

«T.P.A.O. nun arama ruhsatı bakımından sıkıntısını gidermek lâzımdır.»

Bu kişi bu sözlerle ne demek ister? Önce soru açıklar. «Öncelik hakkı» nın ne anlama geldiğini Mehmet Turgut anlamasa bile, Petrol Komisyonu görüşmelerinde «öncelik hakkı» nın mânası enine boyuna anlatılmıştır ve bu Bakan komisyon görüşmelerinde T.P. nin öncelik hakkının kanuna girmesini reddetmiştir. Ancak M. Turgut, çocuk aldatma metoduna başvurarak «biz bu öncelik hakkını tatbikatta tanıyacağız» demek suretiyle, yalnız ciddiyetle değil, aynı zamanda Hukuk Devleti ve hatta hukuk kavramları ile dahi hiçbir ilgisi bulunmadığını ortaya koymuştur.

Nihayet bu Bakan, Petrol komisyonu görüşmelerinde, TP ye öncelik hakkı tanımak şöyle dursun, ona, «bir bölgede 8 den fazla ruhsatname alabilme hakkını kanunen tanımayı dahi reddetmiş ve böylece millî egemenlik ve millî haysiyetle bağdaşmaz bir hükmün bile devamına hizmet etmiştir. İşte bu kişinin, yaklaşan seçimlerde halk önünde, hakettiği en büyük damgalarla karşı karşıya kalmaktan kurtulabilme için, gerçek görüşüne zıt olan bir cümle sayesinde açık bir soruya cevap vermektense sızılma yoluna sapması ve «TPAO nun arama ruhsatı bakımından sıkıntısını gidermek lâzımdır» demesi, siyasî ahlâk bakımından utanılacak bir tutumdur. Hele bu Bakanın, «Siirt bölgesinde yeni bir ruhsatname alabilme amacıyla, 8 inci ruhsatnamesinden vaz geçip derhal yeni bir 8 inci ruhsatname için 30.12.1964 gününde başvurmuş olan millî müesseseye, aradan 9 buçuk ay geçtiği halde hâlâ 8 inci ruhsatnameyi bile vermediğini (yani tasarrusunu Max Ball'un hazırladığı bir kanunun millî müesseseye tanıdığı hakları bile ondan esirgediğini)» göz önünde bulundurursak, nasıl bir politikacı ile karşı karşıya bulunduğumuzu çok daha iyi anlamış oluruz.

5 — «Petrol fiyatları konusunda düşünceniz nedir, bu konuda bir açıklama yapabilmisiniz?» sorusuna

karşı Bakan, «bu mesele şirketlerle müzakere mevzuudur, bir şey söylemek doğru değildir» diye cevap vererek, devlet adamı rolü oynamaktadır. Oysa aynı şahıs, daha bir kaç ay önce bütçe konuşmalarında, kendisine cevap verebilecek durumda olmanın millî müesseseye, yazarlara, ilim adamlarına ve yurt dışında bulunan sayın Ecevit'e (üç saat süre ile) bir mahalle çocuğu edasıyla hücum ettikten başka, «ithal malı ham petrolün ucuza satın alınacağı» yolundaki iddialara karşı hücumda bulunarak, yabancı şirketlere kopya vermektan kaçınmamıştı. Arada geçen süre içinde hatasını gerçekten anlamış ve biraz da memleketi düşünme yoluna gitmiş olsaydı, «fiatların indirileceğinden şüphe etmiyoruz, çünkü haklıyız. Ancak indirimin kesin miktarını tam olarak bugünden kestiremem» diyebilirdi. Amma şimdiye kadar, Türkiye'nin petrol dâvasının doğru istikamette çözümlenmesine hizmet edecek olumlu tek cümle sarfetmemiş bir kişinin, böyle bir söz söyleyebilmesine imkân var mıdır ? !

6 — Gençlerin, «petrolün millileştirilmesi hakkında düşünceniz?» sorusuna karşı M. Turgut'un cevabı, yine ondan beklenen bir cevaptır. Bu kadar açık bir soruya Bakanın verebileceği «aldatmacadan uzak cevaplar», ancak bir kaç ihtimalden biri olabilir. Bu cevapların «millileştirmeden yanayım» veya «millileştirmeye taraftar değilim» veya «önce şu ve şu tedbirler alındıktan sonra bir millileştirmeye taraftarım» yahut «şu şekilde ve şu anlamda kademeli bir millileştirmeye taraftarım» dan başka bir muhtevaya sahip olması düşünülemez. Siyasî ahlâka saygı gösteren, samimiyetten veya medenî cesarettten zerrece nasibi olan bir politikacının yapacağı, böyle açık bir cevap vermektan ibaret olabilir. Fakat M. Turgut, görüşünü aksettirecek olan iki kelime («millileştirmeye karşıyım» kelimeleri) yerine, bilmece teşkil edecek kaypak bir cevabın yarattığı anlaşılmaçlık arkasına sığınmak yolunu tercih etmiştir. Böylece petrolü millileştirmeye taraftar olan, hatta bu inançlarını yollara yağlı boya ile yazan ve duvarlara yapıştırdıkları yüzlerce afişlerle ilân eden gençlere karşı açıkça ve mertçe «Petrolü millileştirmeye taraftar değilim» demek cesaretini göstermemiş ; ve yine aldatmaca yoluna sapsmiştir. İşte Bakanın cevabı : «Bu sorunun cevabı dördüncü soru ile verilmektedir.»

Oysa dördüncü soruya verilen cevapta, Bakanın devletleştirmeye veya millileştirmeye taraftar olup olmadığını cevabı dolambaçlı olarak dahi yer almamaktadır : Zira dördüncü soru «T.P.A.O. nun bugün gerekli arama ve istihsal yapacak güce sahip olduğunu ileri sürüyor, siz T.P.A.O. nun yalnız başına petrol arama ve istihsal gücüne sahip olduğuna kani misiniz?» yolundadır. Buna M. Turgutun verdiği kaypak cevap da şöyledir : «Bugünkü rejim içinde T.P.A.O. nun kendisinden bekleneni yapabileceğine inanıyorum. Eğer bu soru ile, bir rejim değişikliğinden sonraki durumu, yani, devletleştirmeyi ve ondan sonraki durumu kastediyorsanız, buna cevabım hayır olacaktır.»

Görülüyor ki, bu cevapta, TP nin devletleştirmeden sonra tek başına görevini yerine getiremeyeceği belirtilmiştir. Demek oluyor ki, bu sözler, 7 nci soruya («millileştirmeyi istiyormusunuz istemiyormusunuz?» sorusuna) cevap teşkil edemez. TP bugünkü durumu ile millileştirme halinde Türkiye'nin petrol dâvasını yalnız başına halledemeyecek durumda olur da, devletleştirme ile birlikte sermaye ve eleman bakımından bir kaç misli kuvvetlendirilirse sonuç başka olur. Hülâsa : 4 üncü sorunun cevabı millileştirmeyi ret veya kabul anlamına gelemez.

7 nci soruya, «millileştirmeye taraftarım» yahut «millileştirmeye karşıyım» veya «şu ve şu şartlarla ve şu şekilde millileştirmeyi kabul ediyorum» demek varken, böylesine dolambaçlı ve elâstiki bir surette cevap verme yoluna gitmek yani «fikrini açıklamaktan kaçma» ve «aldatma» yoluna sapsak dahi, «Devletin en önemli sandalyelerine yerleşen kimselerin, politikayı ne kadar yan-

lıg ve zararlı anlamda anladıkları» nı açıkça göstermektedir.

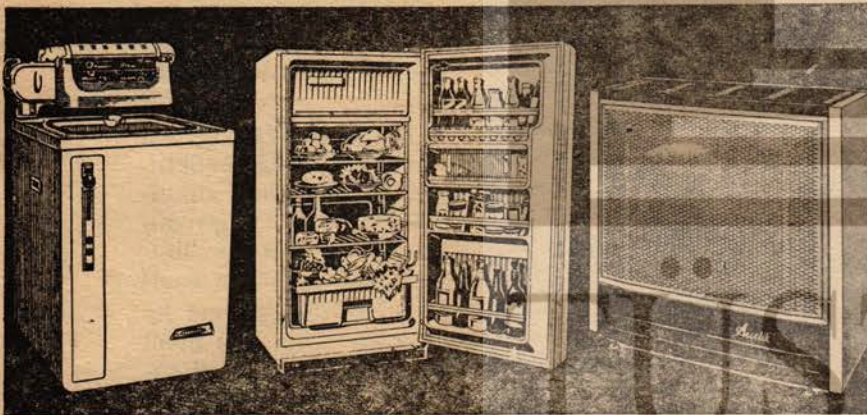
İşte onun içindir ki, bugün Türk Gençliğine düşen en önemli görevlerden biri, samimi olmayan, fikirlerini açıkça söyleyemeyen ve hele gerçek görüşlerini kamu oyundan saklayabilmek için millete yalan söylemekten dahi çekinmeyen siyaset adamlarını, «demokrasinin bir numaralı düşmanı olarak ilân etmek ve iktidarı bu gibi siyasî parazitlerden temizlemek için kanunun caiz gördüğü bütün yollardan faydalanmak» tır. Kanaatimizce bunun yolu da, böyle siyaset adamlarını millete tanıtmak, onları gerçek çehre ve hüviyetleri ile ortaya koymak ve «gençliğin istemediği zararlı politikacı olarak damgalamak» tır.

(*) Mehmet Turgut'un petrol siyaseti konusunda hem «tam mânasiyle bilgisiz» ve hem de «bilgisizliğini idrâk etmekten çok uzak» olduğunu gösterme bakımından, bir tek olayı zikretmekle yetiniyoruz : Millet Meclisinin Petrol Komisyonu görüşmeleri sırasında Enerji Bakanı, bir nota baka baka - zaten eline verilen not olmayınca belli bir anlama sahip üç cümleyi arka arkaya söyleyememektedir - «Meksika'nın 1958 yılında petrol işletmelerini devletleştirmesinden sonra üretimin çok düştüğünü» söyleyerek, hepimizi hayretler içinde bırakmıştı. Petrol alanında en önemli devletleştirme olayı, Meksika'nın 1938 de yabancı şirketlerin haksız tepkilerine karşı petrol işletmelerini devletleştirme olduğundan ve bu devletleştirmenin sonuçları tartışılırken olaydan biraz sonra İkinci Dünya Savaşının başlamasından doğan olağanüstü durum üzerinde durulduğundan, Meksika'daki devletleştirmenin 1939 dan önce gerçekleştiğini, petrol siyaseti ile meşgul olan herkes bilir. Bu bilgi, siyasî tarihte birinci dünya savaşının 1914 de başladığını bilmek gibidir. Söz sırası gelmiş olan Feyzioğlu, «Bakanın hata ettiğini, Meksikadaki devletleştirmenin 1958 de değil 1938 de olduğunu» söyleyince, M. Turgut, ma-

lûm metoda başvurarak (masaya tık tık vurma sayesinde) derhal sıra dışı söz almak suretiyle «Mehmet Turgut yalan söylemez» vecizesini dile getirdi. Feyzioğlu «yalan söylemekten bahsetmedik ; yanlışımızı belirttik» deyince de, zamanımızın büyük Enerji Bakanı, son zamanların en büyük vecizesini yaratmaktan geri kalmadı : «Mehmet Turgut yanılmaz!» Ve ilâve etti : «Ben sözlerimi resmî vesikalara dayandırıyorum». İşte bu son söz üzerine, hepimizin hayreti dehşete inkılâp etmişti. Çünkü yalnız Türkçe değil, Batı dillerinde dahi yazılmış bunca kitap-taki kaydın resmen cerhedildiğini öğrenecektik. Bakan büyük bir gurur ve heyecan içinde sözlerine devam etti : «İşte sözlerim Maden Tetkik Arama Enstitüsünün notlarına dayanmaktadır» ! Ve artık kimse kakkahalarına hâkim olamadı. Gerçekte Turgut'un resmî vesika dediği, Maden Tetkik Arama Genel Müdürü olan zâtın kendisine çıkarıp verdiği bir nottan ibaretti. Eğer daktilo hanım bir muziplik yaparak 1938 i 1958 yazacak yerde, meselâ 1838 veya 1968 yazmış olsa idi, Bakan aynı haşmet ve gurur içinde, Meksika'nın petrol işletmelerini - daha bugünkü anlamda petrol keşfedilmeden - devletleştirdiğini iddia edecek veya bu «resmî vesika» ya dayanarak petrolün Meksika'da 1968 yılında devletleştirileceği kehanetinde bulunacaktı. İnsanların bilmemesi ve hata etmesi normaldir. Amma dökme su ile değirmen döndüren böyle bakanların, Batı dillerinin yardımı ile meseleleri ilk kaynaklarından incelemiş kimselerin itirazları karşısında «Mehmet Turgut hata etmez» gibi bu derece büyük sözleri sarfetmeden önce, bir bilene danışması, «1958 değil 1938 diyorlar, acaba hangisi doğru? Ben bunları okuma zahmetine katlanmadım. Yabancı dil de bilmem ki, ilk kaynaklardan okuyabileyim. Hiç olmazsa siz inceleyiniz ve sonucu (kaynak göstererek, yani hangi kitabın hangi sahifesindeki kayda dayanarak 1958 dediğinizi kaydederek) bana bildiriniz» diyecek kadar bir tevazu göstermesi lâzımdır!

(**) Hatta yabancı şirketlerin elde ettikleri iktisadî değerleri transfer etmeleri, yani alıp götürmeleri caiz sayıldığına, yerli müesseselerin ise bu değerleri Türkiye'de muhafaza etmeleri esas kabul edildiğine göre, yabancı şirketlere eşit değil, daha üstün imkânlar sağlamaktadır.

en üstün kalite
en uygun fiyat
gerçek garanti

ARÇELİK

SÜTLÜCE, KARAAĞAÇ CADDESİ 2-4, TEL.: 49 44 00

(Yeni Ajans 4487) - 380

(Basını 15657/A 10382) - 381

REKLAMINIZI
GAZETE VE DERGİLERLE
DEĞERLENDİRİN!

**BASIN
İLAN KURUMU**

YURT İÇİ VE YURT DIŞI REKLAMLARINIZ İÇİN
HİZMETİNİZDEDİR.

Genel Müdürlük
Cağaloğlu, Türkocağı Caddesi No. 1
İstanbul

Telefon : 27 66 00 - 27 66 01
Telgraf adresi : BASINKURUMU

Türkiyede kapitâlizm

Istibdatta — Hürriyette — Cumhuriyette

Mehmet SEYDA

«... Bu durum, Türkiye'de özel sermayeci sınıfın, Batıda 19 uncu yüzyıl akıncı, milliyetçi, yaratıcı, ilerici, sanayici kapitalizmi değil, 20 nci yüzyıldaki iratçı, baskıcı, gerici finans kapitalizmi kendisine örnek yapmaktan kurtulamadığını ve kurtulamayacağını bir yol daha ve kesince ispat ediyordu. Batıdaki yatalak, hasta kapitalizm doğudaki bunak prekapitalizm ile eleştirilerek damızlık bir toplum düzeni doğurtulabilir miydi? Sosyal çıkmaza Abdülhamit tarafsız devletçilikle gem vurmuştu. 33 yıllık Abdülhamit devletçiliği İmparatorluğun yıkılmasıyla sonuçlandı. Cumhuriyetle başlayan yeni devletçiliğimizin 42 nci yılındayız. Yarım yüzyılda Japonya koyu derebeylikten çıkıp yeryüzünün birinci sınıf büyük makina sanayici devleti olmuştu. Türkiye Batıcı «Yardım» olmasa peynir ekmezsiz aç kalacak; üçte iki nüfusu işsiz, emperyalizme üs, geri bir ülke durumunda bulunuyor. Bu acı gerçekle yüzyüze gelişimizin sebepleri araştırılmamalı mıdır?»

1935-1937 yıllarının en dövüşken kalemi diye bilinen Dr. Hikmet Kıvılcımlı, gene dövüşken ve epey kılçıklı bir dille, Tarihsel Maddecilik Yayınları'nın birinci kitabı olan «Türkiye'de Kapitalizm» adlı yapıtında, sorduğu sorunun karşılıklarını arayıp göstermektedir.

1937 den bu yana, sanırız ki, hemen hiç kitap yayınlamamıştı. Belki o yüzden, kitabı sayısız notlarla, açmalarla, açıklamalarla, tıklım tıklım buluyoruz. Bir açıkladığı deyimi, beş kere daha açıklamaktan yılmıyor. Kimi tımceleri -elbette dizgi yanlışdır- bozuk. Serinkanlı değil, öfkeli. O ne söylediye, ya susmuş, ya da kulak ardı etmiş «birisi» ne durmadan bağıyor âdeta, haşlıyor onu, yerden yere vuruyor. Alay ediyor çoğun, şaşırtıcı deyimler kullanarak... Özel teşebbüscülüğe «girişimcilik» diyecek denli arı Türkçeden yana iken, bir bakıyorsunuz, Fransızcaya el atarak, «kodamanlık taslayan» diyeceği birisine «bonz» deyip geçiyor. Yani, sözcüklerin seçimiyle kullanılışında da, tıpkı kimi tımceleri gibi, bir yerine oturmamışlık, tutarsızlık, rasgeldicilik göze çarpıyor.

Ne ki, bu anlatım kargaşalığından yılgınlık duymayacak bir göz, direnerek «Türkiyede Kapitalizm»i bitirdiği zaman, sayın Kıvılcımlı'nın kıyıda bucakta kalmış birtakım önemli gerçekleri açıkladığını, gene, birtakım tarihsel olaylarla sorunlara değişik bir açıdan baktığını kabul edecektir.

Biz, «imtiyazsız sınıfsız kaynamış bir kütle» miyiz, yoksa Türkiye'de oldum bit-

tim toplumsal sınıflar var mı? İşçi sınıfı var mı?

Kitap, soruyu şöyle yanıtıyor: «Marks, 7 Temmuz 1866 günlü mektubunda Engels'e sunları yazdı: «İşin üretim araçlarıyla teşkilatlanma determinasyonu (belirlenışı) üzerine olan teorimiz, insan öldürme endüstrisinde olduğu kadar parlakça başka nerede onaylanıyor?»

«İnsan öldürme sanayii» : «Savaş ve onun aracı ordu teşkilâtı ve tekniğidir. Marks'a göre, askerlik sistemi, kurulduğu günden beri, Antika Tarih Ummanı ortasında bir küçük ada gibi kalmış, neredeyse, Modern Çağ kurucusu kapitalizm taslağıdır.» 27 Ağustos 1867 günü Engels'e yazdığı başka bir mektubunda Marx, gözüne keskince çarpan, fakat «kompetansı» olmadığı için içine giremediği incelenimini Engles kardeşinden beklediği konuyu bir daha neşterler :

«Genel olarak ORDU, ekonomi gelişimi için önemlidir. Örneğin, tümüyle gelişmiş gündeliği (işçi ücretini) ilkin Ordu içinde buluyoruz. Romalılarla peculium castiense (kamp askerlerinin ücreti) aile babası olmayanın taşınır mülkiyetini tanıyan ilk hukuk şeklidir. Fabri (eskeri işçi) lerin loncalarındaki lonca düzeni de öyledir. Makinelerin büyük ölçüde uygulanması da öyledir. Hattâ, metallerin özel değerleri ve para olarak kullanımları, Grimm'in Taşçağı bir yol geçti miydi aslında metallerin savaş için taşıdıkları önem üzerine dayanıyor benzer. Gene bir üretim dalını göğsünde işbölümünün açılışı ilkin ordu içinde yapılmıştır. Burjuva toplum şekillerinin bütün tarihi orada, göze batarca özetlenmiş bulunuyor.»

Acep, Türkiye'de işçi sınıfı var mıydı? Çağdaş proletarya mıydı, değil miydi? gibilerden ince ince sinek kaydı kul kesen aydın baylarımıza düşünce pekiği çektirmesin. Osmanlılık, söz yerindeyse, ilkel sosyalist toleransının, göçebe demokrasinin yarattığı Yeniçerilik vurucu gücüyle kurulmuş bir Devlet ve İmparatorluktur. Osmanlı ordusu, kapitalist ordusu gibi ekonomi hayatından ve toplum üretiminden koparıp halktan sandığı kadar tecriit edilmemiştir. İlk Türk ordusu, geçtiği toprakları yalnız sosyal ve ekonomik mecaz anlamında değil, gerçek toprak işleme anlamında da buldozer gibi tesviye ede ede yol yapan, çığır açan, köprüler kuran, kervansaraylar, hanlar, hamamlar, su yolları, kaldırımlar, din siteleri (cami külliyesi: Tapınak - Pazar - Bilim üçüzlü) vb. kamu yararlı bayındırıkları işleye işleye yürüten,

yayılan bir gündelikçi işçiler ve teknisyenler ordusu idi. Sonra, derebeyleşme azı-tınca bozuldu.

Türkiye Devletinin dört güdücü sınıfından ikisi : İLMİYYE (bilginler sınıfı) nın büyük çoğunluğu ile SEYFİYYE (kılıçlılar sınıfı) nın çelik çekirdeği olan Yeniçerilik ALUFE (yulafılık) adı verilen (Roma askerinin peculium'u gibi) gündelik akçayla çalışan ücretliler yığıydılar. Devletin Mülkiye (idare) ve Kalemîye (matîye) sınıfları ile toplumun tefeci-bezirgân sermaye zümreleri gibi TOPRAĞA el koymuş, üretimi kontrol eden kümeleri, Hazineyi tam takır edip «Züüf akça» (kalp para) çıkardılar mıydı (enflasyon), İlmîye ile Seyfiyenin gündelikleri düştükçe kendileri «Kazan kaldırmak» ve Şeriat (sosyal adalet) aramak zorunda kalıyorlardı. Derebeyleşme yüzünden aldığı soy-suzlaşma biçimleri ne olursa olsun, o şeriat uğruna kazan kaldırmalar, Türkiye ortaçağında kopmuş ilk ücretli işçi grevleri taslağı idiler.

Marksın haklı olarak üzerinde durduğu, fakat incelemeye vakit bulamadığı ordu olayları bakımından, Yeniçeri teşkilât ve düzeni modern toplum tohumu karakterini taşıyorsa, aşırılığa gitmeksizin denilebilir ki, Osmanlı Türkiyesi, ücretli işçilerin Anayasası (şeriatı) ve Vurucu gücü (gündelikçi ordusu) ile yaratılıp örgütlenmiş bir devlet idi. Demek, Türkiye'nin tarihsel ve ekonomike-sosyal gelişiminde sermaye hiçbir zaman üretici ve olumlu bir güçce eremediği halde, modern gündelikçi işçiyi andıran yığınlar hiçbir vakit eksik olmadı.» -s. 17-19

Yazarın «Hayırlı Şirket» dediği «Şirket-i Hayriye», Osmanlı Bankası saltanatı, Düyunu Umumiye Saltanatı bölümleri de ilgi ile okunuyor. Örneğin, şöyle tımcelere rashıyoruz :

«Finans kapital tam o yıllarda artık Abdülhamide resmen rest çekmiş ve konyunda yetiştirip beslediği Cön Türkler'in gölgesinde gizli gizli kısıktırılan 1908 Devrimini beklemişti.»

«Şurası muhakkak ki, (Yerli-yabancı) birçok burjuvalar (Türkiye'de) bir yeni düzen (Meşrutî Hürriyet) istemişlerse, kamu borcunu Abdülhamidin garantisinden daha sağlam olan Türk milletinin garantisine altına koymak için istemişlerdir.» S. 28, 29.

Daha ileriki sayfalarda (72) aynı görüş tekrarlanacaktır : «Abdülhamit'in üçte bir yüzyıl egemen oluşu, yalnız hafiyelerinin gücünden değil, modern gidişi Batıya teslim olmak sanan yerli sermayenin ihanetine karşı olmasından ileri gelir.»

Birçoğu yabancı sermayeli şirketlerin kuruluşunu «furya» olarak tanımlayan yazar, konu üzerinde şu bilgileri veriyordu :

«Türkiye'de 1863 ten 1908 devrimine dek geçmiş 45 yıl içinde ancak 5 şirket kurulmuştur.

1909 dan 1914 yılına dek, 5 yılda 37 şirket dünyaya geldi.

1914 ten 1918'e dek, 4 yıl içinde tam 55 şirket kurulmuştur.» S. 80.

Kitapta, ilk büyük şirket olan «Şirket-i Hayriye» uzun bir bölümdür. O değin uzun-

dur ki, yazar, «Belki koca Türkiye'nin bir tek şirket açısından incelenmesi dar görünür. Mahmut Şevket Paşanın öldürülmesinden, Osmanlı İmparatorluğunun «sukaste kurban gitmesi» demek olan Türkiye'nin Birinci Cihan Savaşına Almanlar yanında girmesine kadar, memleketi en korunmuş kan ve ateş dalgalarına sokmuş olayları bir şirketin serüveninde okumak «aşırı» görünür. Fakat görünüşe aldandılmasın. Burada rol oynayan kemmiyet değil, keyfiyettir...» der.

Sabahattin Selek'in «Anadolu İhtilali» ni okuyunlarımız, orada, Ulusal Kurtuluş Savaşımız için, İngilizlerin pek olumsuz davranmadıklarını da okumuşlardır. Kemal Tahir, «Yorgun Savaşçı» adlı romanında, Ulusal Kurtuluş Savaşımızı biraz hoşgörüyü karşılayan Batı devletlerinin, bunu kaşımızı gözümüze sevmeye başlamalarına değil, Komünist olmuş Rusya ile kendi aralarında bir «tampon devlet» görme istemelerine bağlar. Nitekim, kitabının sonlarında Sayın Kıvılcımlı da, Kâzım Karabekir Paşanın bir anısıyla, aynı konuya şöyle bir değinir : «Bahsi bolşeviklere getirdi. Yapılan ve yapılacak şey başka memleketlere bolşevikliğin bulaşmamasıdır.» -İngiliz subayı Ravlenson ile görüşmesinden, S. 161-

«Türkiye'de Kapitalizm» de verilen sayı bilgileri, 1933 ten, pek pek 1937 den bu yana getirilemiyor. Bu ise, Sayın Kıvılcımlı'nın, yerli yerinde olan gözlemciliğini ve araştırmacılığını 1937 den beri bıraktığını göstermiyorsa, böyle savaşçı ve savcı bir inceleme kitabına gerekli bilgileri, tezcanlılığı yüzünden, derleyemediğini gösteriyor. Gene bu durum, Sayın Kıvılcımlı'nın geçmiş yıllarda yazdığı ve zamanında pek değerli sayılan «İşçi Sınıfının Sosyal Varlığı», «Emperyalizm = Geberen Kapitalizm» «Demokrasi, Türkiye Ekonomi ve Politikası» adlı kitaplarıyla kitapçıklarının içinde kalmış bilgilerin günümüz okuruna aktarılması gibi bir isteğin belirtisi oluyor. 168-169 sayfalardan aldığımız şu satırlar bizi doğrulamaktadır :

«... Devlet, finans kapitale bu kerte girince, karşılık olarak, finans kapital devlete girmemezlik edemez. 1929 Türkiye'sinde 25 milli kapitalist sanayi ve madenler şirketi vardı. Bunların idarelerinde 20 kadar milletvekili saydık. 38 milli bankada 31 tane milletvekili bulunuyordu. Demek, hemen her büyük yerli milli şirketin Millet Meclisinde bir milletvekili var! Ama, devletle finans kapitalin kaynaşma kertesini yalnız «Kamutayın sayın üyeleri»nin şirketlerde açıklanmış sayılarından belli olmaz. Her şirkette ayrıca bulunan birçok eski Yargıtay üyeleri, büyük askeriyeye ve mülkiyeye ERKÂNI da hesaba katılmalıdır. Sonra, bütün büyük endüstrimize 7 banka egemendir, demistik. Bunlardan üçü devlet bankasıdır ki, içlerinden yalnız birisinde (15-20 kurumu güden İş Bankasında tam 13 milletvekili vardır. Demek İş Bankasının idare meclisi, bir Millet Meclisi minyatürüdür. Ve hepsinin üstünde işte şaheser : İş Bankasının geçmiş Genel Müdürü Celâl, beş yıldan beri Ekonomi Bakanını Bayar sıfatıyla, Türkiye ekonomi politikasının müdürü olmuştur.» (Emperyalizm, S. 76 - 79).

Böylece, C. Bayar'ın ilk Başvekil olmadan 2 yıl önce, ikincisinde Cumhurbaşkanı olmadan 15 yıl önce, Yassıada'ya göçmeden 25 yıl önceki yıldız falını 1935 yılı çıkan yukarıdaki inceleme açıklamış sayılabılır.» -s. 169-

bibliyografya

Derliyen : S. N. ÖZERDİM

BATI TEKNİĞİYLE YAZAN 60 TÜRK BAĞDAR. Yazan : Gültekin Oransay. Ankara 1965 adres: P.K. 128-Bakanlıklar-Anakara. 95 S. 16 lira. (60 Türk bestecisinin hayat ve eserleri, 17 besteci üzerine kısa bilgiler, kronoloji, küçük terim sözlüğü, çeşitli dizinler. İyi kâğıt ve özenli bir baskı.)

TÜRKİYE VE ORTA DOĞU ÂMME İDARESİ ENSTİTÜSÜ KÜTÜPHANESİ (Rehber). Hazırlayanlar : Gülen Tokalp - Bilsel Savcı. Ankara 1965 Türkiye ve Orta Doğu Âmme İdaresi Enstitüsü 162 S. (İçindekiler : Kütüphanecilik hakkında genel bilgiler - T.O.D.A.İ.E. Kütüphanesi - Kütüphane bibliyografya çalışmaları - Enstitü Kütüphanesinde mevcut dökümanların listesi - Enstitü yayın listesi.)

Dergiler :

Türk Kooperatifçilik Kurumu Dergisi KARRINCA, Ağustos 1965 tarihli 344. sayısıyla 32. yılına girmiştir. Siyasî, ekonomik ve sosyal dergi ORTA DOĞU'nun Ağustos 1965 tarihli 40. sayısı çıkmıştır. 5 lira. YENİ DERGİ'nin 12. Eylül sayısında çeşitli yazılar ve şiirler yanında «Sanat ve halk» konusu işlenmiştir. 250 kuruş. İzlem Yayınevi'nin dergisi OYUN'un 25. sayısında inceleme yazılarından başka tam bir oyun da yer almıştır. 250 kuruş. İstanbul'da yayınlanan ORKESTRA adlı müzik dergisinin 29. sayısı çıktı. 2 lira Adnan Turani'nin Ankara'da yayınladığı SANAT ve SANATÇILAR adlı derginin 10. Eylül sayısı çıktı. Dergiye bir sanat tarihi eki de verilmektedir. YENİ UFUKLAR'ın 160. Eylül sayısı, İMECE'nin 53. Eylül sayısı, ÇAĞRI'nın 92. Eylül sayısı (Konuya) çıktı.

RÜYALAR Üzerinde iki Deneme. Dr. Sigmund Freud ve İbrahim Türek. İst. 1965 Varlık Yayınevi. 259 S. 5 lira «Faydalı Kitaplar» dizisinde. (İbrahim Türek'in «Rüyalar Üzerine Bir İnceleme» si ilk bölümü, Freud'un «Rüyalar Üzerine On Konferans»ı ikinci bölümü meydana getirmektedir.)

BÜYÜK HALK ŞAIRİ YUNUS EMRENİN HAYATI VE HAKİKİ MEZARI. Yazan : Necmettin Dincer. Eskişehir 1965 Eskişehir Turizm ve Tanıtma Derneği Yayını. 45 S. 5 lira.

TOPRAK AGRISI. Röportaj. Yazan : Yılmaz Gümüşbaş. Ankara 1965 Toplum Yayınları. 71 S. Fotoğraflar : Fikret Otyam. 3 lira. (Toprak konusunda Güney Anadolu'da yapılmış bir röportaj dizisi.)

ALMANCA - TÜRKÇE DEYİMLER SÖZLÜĞÜ. 5.000 Deyim. Deutsche-Türkisc-

he Idiome. Hazırlayan : Almanca Öğretmeni Memiş Akdoğan. İstanbul 1965 Öğretim Yayınevi, Ankara Caddesi. 165 S. ciltli. 750 kuruş. (Kitabın sonuna : dilbilgisi cedvelleri eklenmiştir.)

NATO EL KİTABI. Kuzey Atlantik Antlaşması. Paris 1965 NATO. Entormasyon Servisi. 125 S. cedvellerle. (Antlaşmanın tarihi, metni, bugünkü durumu çalışmaları ve ekler.)

Hikâye :

SAİT FAİK : MAHALLE KAHVESİ - TÜNELDEKİ ÇOCUK. İstanbul 1965 Varlık Yayınevi. 271 S. 6 lira. «Bütün Eserleri : 9-10» (İlkinin üçüncü, ikincisinin ikinci basımları.)

Şiir :

BİR ERMENİ GENERAL. Ataoğlu Behramoğlu'nun şiirleri. Ankara 1965 Toplum Yayınevi. 31 S. Batılı ressamlardan desenlerle 2 lira.

ESKİ ÇAĞLAR TARİHİ. Tarih-i Kadim. Tefvik Fikret'in şiiri. Türkçeleştiren : A. Kadir. İstanbul 1965 adres: P.K. 58 Bayazit. 3 lira.

Tiyatro :

ARZU TRAMVAYI. Tenesse Williams'tan çeviren : Halit Çakır. İstanbul 1965 Millî Eğitim Bakanlığı, 148 S. 360 kuruş.

YAYINLAR

VARLIK YAYINLARI :

MAHALLE KAHVESİ - TÜNELDEKİ ÇOCUK

Sait FAİK

(Bütün eserleri 9-10)

6 Lira

★

RÜYALAR ÜZERİNE İKİ DENEME

Dr. Sigmund FREUD

Dr. İbrahim TÜREK

5 Lira

★

İLİADA

(İlias Destanı)

Homeros

Çev. Ahmet Cevat EMRE

6 Lira

★

DARKAPI

André GIDE

Çev. Burhan TOPRAK

2 Lira

★

DiĞER YAYINLAR :

GÖNLÜMCE

(Şiirler)

Cemal BORA

3 Lira

DOĞUDA KİTLİK VARDI

(Doğu Bölgesi insanların geçim şartları - kan davaları - acı yaşantıları)

Halil AYTEKİN

(HARMANDALIOĞLU)

Resimli - Desenli

5 lira

Toplum Yayınları : 14

miyeti kısıtlayacak, şartlıyacak formüller aramakta, bulduklarını kâfi görmezlerse 'on ay dahi dayanamazlar' diye tehditler savurmaktadırlar. Batı uygarlığına karşıdır. Çünkü Batıda her-kese hayat hakkı, yarından emin, korkusuz yaşamak hakkı tanınmıştır.» demekte ve «işte bu sebeptendir ki, 42 yıllık bu parti 43 yıl evvelki havadadır.» diye yazmaktadır.

ADALET'te Esin Talu, «Gittikçe kızışan, köpüren artan seçim kavgalarında demokratik rejimin en tabii unsurlarından olan siyasi partilerin bir kısmını sömürücülikle itham edip bunların sahneden yok olması ile ne gibi bir sistem ve rejime yol açılmak istendiğini unutmak!» gerektiğini ifade ile daha birçok şeylerin unutulmasını salık verdikten sonra, «Seçim sahnesine girdiğimiz şu sıralarda ulaşmak istediğimiz rejimin adına işlenenleri gördükçe gülesi, gülesi, gülesi geliyor insanın! Hemde ağhya, ağhya!» diyor.

13 Eylül tarihli SON HAVADIS'teki «Sürekli bir mağlup!» adlı başyazısında Mümtaz Faik Fenik, CHP. nin 42. yıldönümü dolayısıyla düşündüklerini ifade ederek, «Bu memlekette hiçbir parti, CHP. kadar Batı Uygarlığına ve Atatürk ilkelerine karşı olmamıştır. Çünkü Atatürk ilkelerinin birincisi, 'hâkimiyetin la-yıtsız şartsız milletin olmasıdır.' Bunlar, mütemadiyen bu haki-

14-Eylül tarihli MİLLİYET'te Prof. Dr. Yavuz Abadan, «Politika ahlâkı kavramını, memleketin kadriyle ilgili konularda her vatandaşın, temiz bir ilgi ve iyi niyetle toplum hayrına ve yararına karar verip, hareket etmesi diye tanımlamak gerekir.» diyerek ön seçimlerde bazı siyasîlerimizin bu ahlaktan nasiplerini almamış olduklarının ortaya çıktığını, «... bu gidişin nerede, nasıl ve hangi kuvvetlerce durdurulabileceği ni ifade ederek aksi halde, «millet ve devletlerin çöküşü, idare edenlerin kendi çıkarlarını kamu yararına tercih etmeleriyle başlar.» kazanunun karabölgelerine gömüleceğimizi ifade etmektedir.

Hazırlayan : Bekir EKİNCİ

PARASIZ KİTAP VERİYORUZ

Dergimize, bir yıllık abone olan okuyucularımıza aşağıdaki kitaplar dan birini parasız olarak veriyoruz.

İsteyenler 22 TL. ile birlikte beğendiği kitabın ismini göndererek hem bir yıllık Forum aboneliği hem de bir kitap sahibi olabilirler.

Kitapların değeri 5 liradır.

- ★ Gide Gide 3 - Fikret Otyam
- ★ 11 Çağdaş Besteci - İ. K. Mimaroglu
- ★ Troya'da Ölüm Vardı - Bilge Karasu
- ★ Bizans Tiyatrosu - Metin And
- ★ İngiliz Demokrasisine Bakışlar - Münici Kapani
- ★ Partizan Radyo ve D. P. Mummer Aksoy
- ★ FL. Wrigth - Şevki Vanlı (İnsana dönüş)

Not : Eski abonelerimiz, abone-leri bittiğinde bir yıllık abonelerini yenilerlerken istedikleri kitap adreslerine postalanacaktır.

Artık petrol gerçeklerini öğrenmenin zamanıdır.

«BİR DAMLA KAN BİR DAMLA PETROL»

ZISCHKA, SEMYONOW, PERLO, AARONOVITCH ELLIOT, SUMMERKILL, BUCHANAN ve AKSOY Dünyada ve Türkiye'de Petrol için yapılan GİZLİ SAVAŞLAR'ın iç yüzünü anlatıyor.

KURUL YAYINEVİ

P.K. 126 Karaköy - İstanbul
BÜTÜN KİTAPÇILARDA

★

The advertisement features a central graphic with a dark background and white text. On the left, there is a stylized book cover with the text 'TÜRKİYE İSTİHDALININ EMNİYETİ' and 'BANKASI'. To the right, the same text is repeated in a larger, bold font. The background of the graphic has a vertical line pattern on the left and right sides.

FORUM

FIKİR MEYDANIDIR

(Gözetim Kurulunun Yürürlükte Kalması İçin Kurulmuş Dergi)

Yıl: 12 — Cilt: XVIII — 100 Kuruş

İdarehane: Yenışehir, Büyük Han

No. 55 Tel: 17 87 37 — ANKARA

Haberleşme: Forum Dergisi P.K. 131

ANKARA

★

Sahibi: Fikret EKİNCİ

Yazı İşleri Müdürü: Bekir EKİNCİ

Bu Sayıda Yazı Kurulu:

Bekir EKİNCİ — Sait DİLİK —

Adnan GÜRİZ — Ruşen KELEŞ

— Cahit TALAS — Hasan TAN —

Şevki VANLI

Dizgi ve Baskı

GÜRİSOY BASIMEVİ

Mebusevleri Çarşısı No: 11

Telefon: 13 17 53

İlan ve Abone:

Arka kapak 1000 TL. (iki renkli

1500 TL.) ★ Metin arası santimi

10 TL. — (Devamlı ilan verenlere

pazarlıkla) ★ Bir yıllık 22 TL.

★ Altı aylık 11 TL. ★ A.B.D. (uçak)

90 TL. Avrupa (uçak) 54 TL —

Bütün yabancı devletlere (Adf)

44 TL. dir.

(FORUM) ve yazarın adı belirtilme-
den yazı iktibas edilemez.

ZİRAAT BANKASI

Muhterem hesap sahiplerine

en iyi şekilde

hizmet etmekten şeref duyar.

Bu gün servislerinde kullandığı
elektronik hesap makineleri ile daima
Modern Bankacılığın önderi olmuştur

T.C. ZİRAAT BANKASI